

Det kongelige forsvarsdepartement
Det kongelige kulturdepartement

Sivilt-militært KULTURSAMARBEID

Rica Ishavshotel Tromsø, 18.-20. april 2001

REFERAT

Tromsøpalmen -Heracleum laciniatum- er hardfør, og sprer seg lett når den først har slått rot. Vi håper at disse egenskapene også vil prege det sivilt-militære kultursamarbeidet i framtiden!

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	5
1. ÅPNINGSTALE	6
2. VERNEPLIKTIGES BEHOV FOR - OG ØNSKE OM KULTUR	10
2.1 HVA ER KULTUR?	10
2.2 NÅR ER BEHOVET FOR KULTURTILTAK STØRST??	11
2.3 SOSIALISERING	11
2.4 ØKONOMI	11
2.5 HVA KAN VI GJØRE?	12
3. RIKSTEATRET	13
3.1 VIRKSOMHET	13
3.2 SKOLESERVICE	14
4. RIKSUTSTILLINGER	15
4.1 FORMIDLING	15
4.2 HVA GJØR RIKSUTSTILLINGER?	15
4.3 HVA MENES MED KUNSTFORMIDLING?	15
4.3.1 <i>Distribusjon</i>	15
4.3.2 <i>Kommunikasjon</i>	15
4.3.3 <i>Kommentar</i>	16
4.4 NOEN EKSEMPLER PÅ SAMTIDSKUNST	16
4.5 KONKLUSJON.....	16
5. RIKSKONSERTENE	17
5.1 MUSIKERNE	17
5.2 ARRANGØRENE OG SKOLENE	18
5.3 UTVIKLINGSARBEID.....	18
6. HÅLOGALAND TEATER	20
7. NORDNORSK KULTURRÅD	21
7.1 HVA KAN NORDNORSK KULTURRÅD MEDVIRKE TIL?	22
8. SCENEKUNSTBRUKET	23
8.1 PRESENTASJON AV SCENEKUNSTBRUKET	23
8.2 FORMIDLING AV FRI SCENEKUNST	23
8.3 ARRANGØRSTØTTE	23
8.4 FORESTILLINGENE	24
8.5 SAMARBEIDSPROSJEKTER	24
8.6 ØKT SCENEKUNSTTILBUD	24
8.7 INTERNETT.....	25
8.8 HVA KAN VI TILBY I DENNE SAMMENHENG?	25
8.9 AVSLUTNING	26
8.9.1 <i>Nettverksmodeller</i>	26
9. NORSK MUSIKKRÅD	27
9.1 HVA KAN NMR BIDRA MED I SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID ?	28
10. FOLKEAKADEMIENES LANDSFORBUND	30
10.1 KONFERANSENS UTGANGSPUNKT	30
10.2 FOLKEAKADEMIETS ROLLE	31
10.3 TRADISJON.....	31
10.4 FRIVILLIGHET	31
10.5 ORGANISERING	31
10.6 NETTVERK	32
10.7 PROSJEKTER.....	32
10.8 FOLKEAKADEMIENES ROLLE I ET SIVILT - MILITÆRT KULTURSAMARBEID?.....	32
10.9 VERDIER OG HOLDNINGER MÅ DANNE FUNDAMENTET.....	32

11. HÅLOGALAND AMATØRTEATERSELSKAP	34
11.1 FRIVILLIGE ORGANISASJONER/NORSK AMATØRTEATERRÅD	34
11.2 OFFENTLIGE TILTAK/INSTITUSJONER	34
11.3 FRIE PROFESJONELLE GRUPPER	35
11.4 HATS' HOVEDMÅLSETTINGER	35
11.4.1 <i>Satsingsområder i HATS 2001-2003</i>	35
11.5 TEATERSPORT	36
12. SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID	37
12.1 KULTURKONSUM	37
12.2 KULTURAKTIVITET	37
12.3 DET UTVIDEDE KULTURBEGREP	37
12.4 SAMHOLDS-NORGE – MARKEDS-NORGE	37
12.5 VUPIKT-SAMARBEIDET	38
12.5.1 <i>VUPIKT internt</i>	38
12.5.2 <i>VUPIKT eksternt</i>	39
12.6 VELFERDSTJENESTENS MÅLFORMLERING	40
12.7 FORMALISERT SAMARBEID	40
12.8 PROBLEMER	40
12.9 SAMARBEIDSPROSJEKTER	41
12.9.1 <i>Intensjonsavtaler</i>	41
12.9.2 <i>Økonomi</i>	41
13. SETERMOEN GARNISON	43
13.1 "DIVISJONSPROBLEMET"	43
13.2 ER KULTUR FORNØYELIG?	43
13.3 VELFERDSPERSONELLETS UTFORDRINGER	44
14. PRESENTASJON AV PROSJEKTER ÅMOT KOMMUNE / RENA LEIR	45
14.1 HVA MØTER VI?	45
14.2 ØKONOMI	46
14.3 HVEM SKAL "EIE" STILLINGEN?	46
14.4 HVA OPPNÅR VI?	46
15. MILLITT	47
15.1 INNLEDNING	47
15.2 LITTERATUR	47
15.3 PROBLEMER	49
16. ÅMOT KULTURHUS	50
16.1 HVA HAR SKJEDD I ÅMOT ?	50
16.2 KONKRETE TILTAK SOM HAR FUNGERT BRA	50
16.3 HVA HAR IKKE FUNGERT SÅ BRA ?	51
16.4 UTFORDRINGER FRAMOVER	51
17. PRESENTASJON AV PROSJEKTER HEGGELIA / BARDUFOSS / MÅLSELV	52
17.1 BAKGRUNN	53
17.2 GJENNOMFØRING	54
17.2.1 <i>Kulturkveld</i>	54
17.2.2 <i>Problemer</i>	55
17.2.3 <i>Mål</i>	55
17.3 FINANSIERING	56
17.3.1 <i>Inntekter</i>	56
17.3.2 <i>Arbeidsfordeling</i>	56
17.4 SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID FRA KOMMUNENS STÅSTED	57
17.5 KOMMENTARER TIL INNLEGGET	58
18. AVSLUTNING	59
19. GRUPPEARBEID	63
19.1 GRUPPE A	63
19.1.1 <i>Samarbeidsformer og ansvarsforhold</i>	63

19.1.2	<i>Beliggenhet og krav til fasiliteter</i>	63
19.1.3	<i>Aktuelle aktiviteter/egenaktiviteter</i>	63
19.1.4	<i>Ivaretagelse av kunst og kunstopplevelse</i>	64
19.1.5	<i>Krav til plassering av – og samarbeid om bibliotek, kantine, kino, m.m.</i>	64
19.1.6	<i>Hvordan utnytte allerede eksisterende bygningsmasse?</i>	64
19.2	GRUPPE B	65
19.3	GRUPPE C	66
19.4	GRUPPE D	67
19.5	GRUPPE E	69
19.5.1	<i>Kontinuitet</i>	69
19.5.2	<i>Arbeidsfordeling</i>	69
19.5.3	<i>Kompetanse</i>	69
19.6	GRUPPE F	70
19.6.1	<i>Samarbeidsgrupper</i>	70
19.6.2	<i>Aktuelle kulturtiltak</i>	70
19.6.3	<i>Forsvarsfamilier i Troms</i>	70
19.7	GRUPPE G	71
19.7.1	<i>Intensjonsavtale</i>	72
19.7.2	<i>Målsetting</i>	72
19.7.3	<i>Forpliktelser</i>	72
19.8	GRUPPE I	73
19.9	GRUPPE J	76
19.9.1	<i>Samarbeidsformer</i>	76
20.	KONKLUSJON	77
	DELTAKERLISTE	79
	PROGRAM	81

SAMMENDRAG

Sivilt-militært kultursamarbeid er ikke noe nytt. I 1977 og 1978 ble det arrangert to landsdelsdekkende konferanser i hhv Nord-Norge og Sør-Norge.

Forsvarsdepartementet- og Kulturdepartementets felles beslutning om en ny konferanse hadde sitt utgangspunkt i ønsket om å ytterligere forsterke dets sivilt-militære kultursamarbeidet i kommuner hvor Forsvaret er lokalisert. Konferansen rettet fokus mot soldater og unges behov for og ønske om kultur, og gjennom dette var målet med konferansen å danne et grunnlag for formalisert kultursamarbeid mellom Forsvaret og vertskommunene. Visjonen er at flest mulig av lokalsamfunnets soldater og unge skal delta i kulturelle aktiviteter og få et mer bevisst forhold til kultur - på felles arenaer.

Innleiderne fra utvalgte kulturinstitusjoner og –organisasjoner gjorde rede for hva de kan tilby det sivilt-militære kultursamarbeidet, noen med konkrete forslag. Med dette utgangspunkt, og gjennom presentasjoner av allerede eksisterende samarbeid, gruppearbeid og debatt, kom konferansen fram til at det viktigste for et vellykket samarbeid er forankring, kontinuitet og kartlegging av målgruppenes behov.

Det kom fram opplysninger om ulike måter å samarbeide på som ikke var kjent for alle. Slik bidro konferansen til å gjøre deltakerne oppmerksomme på hvilke muligheter som er til stede for et samarbeid. Et eksempel på dette er Scenekunstbruket som kan tilby fleksible forestillinger i fleksible rom.

Tilbakemeldingene etter konferansen var at deltakerne ble inspirert til å sette i gang arbeidet, og dermed er ett av våre mål med denne konferansen nådd.

Statssekretær Øystein Singaas

1. ÅPNINGSTALE

FORSVARET OG KULTUR

Det er nesten synd å avbryte disse fine toner fra Forsvarets distriktsmusikkorps/ Nord-Norge, men jeg kan forsikre forsamlingen om at det kommer mer.

På vegne av Kulturdepartementet og Forsvarsdepartementet er det en glede å ønske velkommen til Tromsø og denne konferansen hvor vi retter fokus mot sivilt-militært kultursamarbeid. Sivilt-militært kultursamarbeid er ikke noe nytt, det har eksistert lenge og er også godt utviklet mange steder.

På 1970- og 80-tallet ble det satt sterk fokus på begrepet, og det skjedde mye positivt. Det ble avholdt flere tema-konferanser både i Nord- og Sør- Norge, og Kulturdepartementet øremerket midler i sine årlige budsjetter til sivilt-militært kultursamarbeid. Det mer dag til dag – samarbeidet mellom de to departementene opphørte ved inngangen til 1990-tallet.

Noen stiller seg kanskje likevel undrende til tanken på Forsvaret som kulturbidragsyter. Til det kan jeg si at Forsvaret har lange kulturtradisjoner i Norge.

Siden vi er samlet til en konferanse om kultursamarbeid, vil jeg gjerne bruke litt tid på å fortelle om Forsvaret **nettopp** som kulturformidler.

Vi har allerede blitt presentert for Forsvarets musikk. Visste dere at Forsvarets musikk kan føres helt tilbake til 1600-tallet? De norske militærkorpserne har spilt en stor rolle i utviklingen av landets musikkliv. De var lenge praktisk talt landets eneste musikkskoler, og musikerne har dannet kjernen i de symfoniorkestre som ble opprettet i garnisonsbyene.

Ut over å dekke Forsvarets eget behov for korpsmusikk, har militærmusikerne løst en viktig oppgave ved å undervise amatører og virke som instruktører for amatørorkestre og skolekorps. I dag har korpserne et tett samarbeid med sivilt kulturliv gjennom deltakelse ved festivaler og festspill og utvikling av prosjekter sammen med den norske opera, rikskonsertene, norsk kulturråd med flere.

Forsvaret eier og forvalter mange forsvarsanlegg over hele landet. Flere av disse anleggene har kulturhistorisk verdi og betyr i dag kanskje mer som kulturminner enn forsvarsanlegg. Disse festningsverkene har spilt en viktig rolle i landets økonomiske og politiske utvikling fra middelalderen til og med annen verdenskrig. Alle våre festningsverk er åpne for publikum og det avholdes en rekke kulturaktiviteter ved festningene i et samarbeide mellom Forsvaret, kommuner, lag og organisasjoner. Det være seg konserter, historiske spill, museumsvirksomhet, utstillinger m.m. I mange av bygningene finnes det inventar av stor antikvarisk og kunsthistorisk verdi så som møbler, tepper og malerier.

Forsvaret har ikke bare bygningsmasse som må bevares, men også materiell, gjenstander, bilder, bøker, arkivalier m.m. For å kunne ivareta behovet for bevaring på dette området har Forsvaret sin egen museumsvirksomhet som styres av Forsvarsmuseet. Denne virksomheten skal på alle plan bidra til å gjenspeile den militære kulturarven som har utviklet seg i Forsvaret gjennom tidene.

De mest kjente museene er kanskje Forsvarsmuseet på Akershus festning, Luftforsvarsmuseet i Bodø, Marinemuseet i Horten, Rustkammeret i Trondheim og Norges Hjemmefrontmuseum på Akershus, men det finnes også mange mindre anlegg som Hegra festningsmuseum, Austråt fort, Oscarsborg festningsmuseum m.fl.

Ca 400 000 mennesker besøker disse museene årlig. Ofte lages det spesielle utstillinger ifm jubileer, historiske markeringer eller egne tema. Skoleelever er en viktig målgruppe for museumsvirksomheten og en regner med at ca 25% av de besøkende tilhører denne gruppen.

Forsvaret har sitt eget krigshistoriske filmarkiv som inneholder informasjon av stor historisk verdi for Forsvaret og det norske samfunn. Filmene forvaltes av Forsvarets rekrutterings- og mediesenter. Her finnes et unikt kildemateriale til blant annet dokumentarprogrammer om den 2. verdenskrig. Materialet har vært benyttet ifm ulike fjernsynsprogrammer eksempelvis i forbindelse med markering av 50-årsjubiléet for frigjøringen og til produksjoner som "Flyvåpenet i krig" og "Marinen i krig". Materialet stilles til disposisjon uten vederlag til alle brukere. Det finnes også mye arkivmateriale på 35 millimeter og 16 millimeter film som lånes ut, ikke bare til Forsvaret, men også til skoler og foreninger.

Jeg vil også nevne at i slutten av mars i år fikk Forsvarsdepartementet overlevert en 900 sider stor Landsverneplan for Forsvaret. Denne ble utarbeidet av Forsvarets kulturminneprosjekt i samarbeid med Forsvarets bygningstjeneste, Forsvarsmuseet og Riksantikvaren. Planen gir en oversikt over verneverdige militære anlegg i Norge - fra middelalderen og fram til etterkrigstiden - og er et nybrottsarbeid i europeisk sammenheng.

Idretten har også sin plass i det utvidede kulturbegrep og har alltid stått sentralt i Forsvaret.

Forsvaret legger ned mye ressurser på dette området både som en del av det daglige tjenesteprogrammet, men også innenfor fritidstilbudet på idrettssiden.

På landsbasis støtter Forsvaret flere store idrettsarrangementer som Landsskytterstevnet, Holmenkollrennene og Ridderrennet, men også lokalt bidrar Forsvaret på ulike måter i forbindelse med avvikling av idrettsarrangementer.

Som dere forstår er Forsvaret en betydelig bidragsyter i det norske samfunns kulturflora og bruker forholdsvis store ressurser på denne sektoren.

Da har jeg ennå ikke spesifikt nevnt det mangfold av kulturaktiviteter som gjennomføres ute ved avdelingene i regi av velferdstjenesten og andre aktører som voksenopplæringen, idrett- og prestetjenesten. Dette vil vi få nærmere kjennskap til i løpet av konferansen.

Noen vil kanskje kalle det dobbelmoral å stå her oppe og snakke om Forsvarets viktige rolle som kulturbidragsyter når faktum er at vi i forbindelse med omleggingen av Forsvaret dessverre kan bli nødt til å nedlegge, selge eller avhende bygninger og virksomhet av kulturell verdi. Deler av dette jeg nå har snakket om vil bli berørt av sparekniven, noe som forståelig nok har skapt reaksjoner i de berørte lokalsamfunn og miljøer. Men omleggingen tvinger oss også til å tenke i nye baner, og dette kan i neste omgang føre mye positivt med seg. Blant annet derfor går de to departementene **igjen** sammen om å sette sivil-militært kultursamarbeid på dagsorden.

Det er viktig at vi bruker de mange muligheter som ligger i samarbeid med eksisterende kulturorganisasjoner og –institusjoner, og at Forsvaret og kommunene sammen og enkeltvis arbeider for å knytte kontakter til de forskjellige aktørene på kultursektoren for en felles innsats om å skape et rikere kulturtilbud i distriktene.

Forsvaret har allerede i gang et samarbeid med Norsk kulturråd og Statens Bibliotektilsyn, som begge får sine midler over Kulturdepartementets budsjett. Senere i dag vil vi få en orientering fra sentrale kulturinstitusjoner om deres virkeområde og om virksomheten slik den drives.

De vil samtidig orientere om hvilke muligheter de ser for et nærmere samarbeid med Forsvaret og kommunene om det felles mål å medvirke til å skape et bredt kulturtilbud til kommunene generelt, og til gruppen vernepliktige spesielt.

Samfunnet stiller store krav til effektivitet, og som en motvekt til de daglige plikter kan til og med **små ”drypp”** av kulturaktiviteter være med på å holde maskineriet i gang. Alle har behov for å koble av i blant. Til og med PC'n min tar seg små hvilepauser når den ikke er i bruk. Da seiler Forsvarsdepartementets logo over skjermen i et behagelig tempo, og ikke vet jeg hva som skjer bak skjermbildet.

Dette er iverksatt for å beskytte skjermen mot at bildet skal brenne seg fast. Vi tar jo vare på tingene våre, det lærte vi som barn.

Personellet er Forsvarets viktigste ressurs, og vi ønsker også å ta vare på våre soldater og ansatte slik at heller ikke disse ”brenner fast”. Utbrenthet er i ferd med å bli den moderne tids store livsstilssykdom. Livsstil er det ikke gjort i en håndvending å endre, derfor er regjeringen opptatt av å nå ut til barn og unge med det kulturelle budskap. Tanken er å skape sunne holdninger og positive verdier gjennom et kulturelt engasjement.

Hvordan kan vi forebygge at personellet brenner ut? At de mistrives, føler seg sosialt isolerte, kanskje glemt? En ting er å legge inn små pauser i tjenesten, og sørge for at soldatene får nok mat, klær, hjemreiser og fritid.

En helt annen utfordring er det å sørge for at den fritiden de har tilgjengelig blir fylt med noe positivt, noe av indre verdi, noe de kan bære med seg gjennom hele livet.

Folk er forskjellige, og under uniformen er soldatene også forskjellige. Målet vårt skal ikke være å beordre soldatene til å bli opptatt av de kulturaktiviteter som **vi** mener er de riktige, målet må være å gjøre kulturen attraktiv og tilgjengelig for flest mulig. Vi må gi et variert tilbud for der igjennom å skape interesse. Det må bli en naturlig del av livet, og ikke bare en årlig happening arrangert av andre.

Vi er med andre ord ikke bare opptatt av at soldatene skal benytte seg av kultur som passive tilskuere. Det ligger også en stor utfordring i å legge forholdene til rette for økt deltakelse i kulturelle aktiviteter og det lokale organisasjonsliv. Det er derfor viktig at deltakere på denne konferansen gir ideer og konstruktive forslag til hvordan vi skal gå fra tilskuerrollen og innta deltakerrollen i lokalsamfunnet.

Forsvaret er i gang med den største omstrukturering i nyere tid. I en tid med store endringer bør det utvikles samarbeidsformer på flest mulige områder. Selv om det blir færre avdelinger, vil det også i framtiden være militær aktivitet i store deler av landet. Dermed vil Forsvaret fortsatt være en viktig arbeidsplass og ressursfaktor i mange lokalsamfunn. Fortsatt vil en stor del av Norges unge menn avtjene sin verneplikt, og vi er som sagt opptatt av at disse skal ha et tilfredsstillende aktivitets- og fritidstilbud uansett hvor i landet de tjenestegjør.

Det er Velferdstjenesten som driver kulturarbeidet i Forsvaret. Her blir sosialtjenesten, bibliotekstjenesten og artistformidling også ivaretatt.

Gjennom denne konferansen har vi derfor samlet aktører fra kommuner hvor Forsvaret er lokalisert sammen med blant annet representanter fra Velferdstjenesten lokalt, i håp om at dette kan være starten på et utvidet samarbeid.

Jeg er klar over at det ikke er gjort i en håndvending å etablere eller forsterke et slikt samarbeid. Det er jo ikke slik at vi tar en kulturkonsulent fra én kommune, tilsetter en velferdsoffiser fra Forsvaret, rister litt og ut av ingenting trylles det fram optimale løsninger... Hadde **det** vært tilfellet, ville vi neppe vært samlet her i dag. Nei, skal intensjonene la seg gjennomføre, kreves det en innsats fra alle impliserte parter.

Vi har et særlig ansvar ovenfor våre soldater hva angår sosial integrering både innad i Forsvaret og mot det lokalsamfunn de skal leve i under tjenesten. Hvordan kan vi skape en arena hvor de vernepliktige i større grad integreres med den lokale ungdom og stedets befolkning gjennom positive aktivitetstilbud?

For Forsvaret er det viktig at personellet også får nytte godt av de aktiviteter som idrettslag og foreninger tilbyr i lokalsamfunnet. Mange soldater er aktive idrettsutøvere som ønsker å utøve sin idrett under militærtjenesten. Noen av disse har også trener- og instruktørkompetanse som kan komme lokalsamfunnet til gode. Frivillige organisasjoner som for eksempel hjelpekorpsene sliter med rekrutteringen. Soldatene er en ressurs som vi helt sikkert kan utnytte bedre både fra militær og sivil side.

Jeg spiller ballen over til dere og håper at det ikke blir for mange grove taklinger før den havner i mål.

Vi snakker gjerne om hva vi kan gjøre for soldatene og hvordan vi skal legge forholdene til rette for at de skal trives. Vi må imidlertid ikke glemme at det her er snakk om en gruppe som sitter inne med mye interessant kompetanse som både lokalsamfunnet og Forsvaret kan ha glede av. Det er en gjensidighet i dette forholdet som jeg gjerne vil understreke. Kanskje konferansen kan gi forslag til hvordan kommunen og Forsvaret på best mulig måte kan kartlegge og gjøre bruk av denne kompetansen?

På torsdag vil det bli etablert ulike arbeidsgrupper for å gå mer i dybden på problemene med - og mulighetene for et godt sivil-militært kultursamarbeid. Her vil mye av grunnlaget for det videre arbeidet bli lagt.

Grunnen til at hver og en av dere er invitert til konferansen, er jo nettopp at vi ønsker å utnytte den kompetansen dere sitter inne med. Ingen kommer til å dra herfra uten å ha hatt mulighet til å bidra med sine spørsmål, meninger og forslag. I løpet av disse dagene har dere også anledning til å bli litt kjent med hverandre, slik at det blir lettere å ta en telefon når dere er tilbake på kontoret.

Til slutt vil jeg si at det er hyggelig å se at så mange har tatt seg tid til å delta på denne konferansen. Det gir et signal om at dette er noe dere har lyst til å være med på, og dermed er det allerede lagt et grunnlag for det videre arbeidet.

Vi håper at disse dagene vil gi inspirasjon og ideer til hvordan dere etter konferansen kan gripe fatt i arbeidet med å forsterke eller utvikle et godt sivil-militært kultursamarbeid.

Lykke til med konferansen!

Vernepliktig Bernt Lorentzen

Landsutvalget for tillitsvalgte
i Forsvaret/Sekretariatet

2. VERNEPLIKTIGES BEHOV FOR - OG ØNSKE OM KULTUR

2.1 Hva er kultur?

Kultur er et ord som kan brukes om det meste. I et leksikon står det å lese: Kultur (av lat. cultura):

1. Dyrking av jord, skog, planter el. vann.
2. Rendyrking av organismer, f.eks. bakterier.
3. Foredling, utvikling, især i forbindelse med den enkeltes og med samfunnets materielle og åndelige utviklingstrinn.
4. Forfinelse, dannelse.

Nå skal vi vel verken stå for rendyrking av organismer, forfinelse eller foredling av ymse slag på denne konferansen. Men det er et faktum at man under en definisjon av begrepet kultur kan ta med det meste som angår oss rundt om i samfunnet. Det er i mange situasjoner øyet som ser og det skal bli morsomt å se hva vi vil komme inn på i løpet av disse dagene.

I Forsvaret, blant de vernepliktige, er det mest vanlig å se på VUPIKT* - samarbeidet som den største kulturgiveren på avdelingen. Da spesielt velferdskontoret og gjerne idrettspersonellet. Det er velferden som legger opp underholdning i kantina, arrangerer turer hvor det måtte være, og det er der de fleste samles om kveldene. Det er jo i og for seg vel og bra, men det er mange flere muligheter som er mulig å få til.

Det er et faktum at mange av de vernepliktige ikke benytter seg av de mulighetene som ligger rundt deres avdeling. Om dette skyldes uvitenhet eller "latskap" vites ikke, men er det noe som kan bedres så er det informasjonen rundt et slikt samarbeid og tiltak, som vil være med på å utvikle et samarbeid mellom kommunen og avdelingens ledelse/administrasjon og ned til de øvrige vernepliktige. Hvordan dette kan gjøres og hvilke muligheter som allerede eksisterer, er ikke opp til meg å finne ut av, men at slike løsninger kan fremkomme i jevnlig møter mellom de tillitsvalgte, avdelingens administrasjon (representert med bl.a. velferd og idretts ansvarlig) og kommunen. Her kan også andre være med, som for eksempel prest og kantinedelen på

---

* Velferdstjeneste, Undervisning (Voksenopplæring), Prestetjeneste, Idrett, Kantinetjeneste, Tillitsmannsordningen (TMO)

stedet. Det skal også nevnes at det er sjefens engasjement og prioritering som også her er avgjørende for å få til noe.

Det ble for en tid siden sendt ut et rundskriv fra tillitsmannsordningens sekretariat hvor landets HTV'er ble oppfordret til å sende inn forslag og ideer på ting omhandlende et sivilt militært kultursamarbeid. Både tiltak som allerede er iverksatt, og fremtidige planer som ønskes eller er under planlegging. Ingen innspill kom tilbake etter det rundskrivet. Det kan det være flere årsaker til og det har ingenting for seg å spekulere i. Det jeg derimot er sikker på, er at det i etterkant av denne konferansen vil dukke opp mange gode ideer, så det oppfordres til kreativ tankegang blant dem dette gjelder og ikke bare blant dem som står bak.

En annen ting man kan spørre seg om mens vi er inne på dette emnet, er hvem det er som er målgruppen under og etter en slik konferanse som vi er samlet til her i dag. Er det soldatene eller er det noen andre. Det jeg tenker på da er det antall soldater som kommer frem av deltakerlisten. Tar jeg ikke mye feil så dreier det seg om 13 vernepliktige. Det mener nå jeg er i minste laget med tanke på at det i stor grad er dem dette angår. Dette er ikke ment som noen stor kritikk, men man kan jo spørre seg om ikke vernepliktige bør være bedre representert her i dag.

Mange militære avdelinger har et dårlig idrettstilbud, og dette er noe som kan løses ved å benytte seg av sivile idrettshaller. Slike samarbeid på andre plan kan også, og eksisterer noen steder, være for eksempel kinodrift. Militære mannskap til bruk i diverse hjelpekorps er også en bra tanke. Skap engasjement!

2.2 Når er behovet for kulturtiltak størst??

Mange opplever en nervepirrende tid i innrykkstiden. Like før og etter innrykk er det nok en stor del av de vernepliktige som opplever en ekstra anstrengende periode i livet sitt, med tanke på for eksempel å komme rett hjemmefra og inn i en situasjon hvor man må begynne å bo, spise og samarbeide med mange andre og helt fremmede personer. At dette er noe helt nytt og kanskje skremmende for mange er lett å forstå. Uansett hvor godt motivert man er, så kommer den første tiden til å være full av overraskelser i forhold til det man hadde forventet seg.

2.3 Sosialisering

Jeg skjønner godt at dette kan være med på å skape dårlig motivasjon for noen. Noen finner seg venner og er mer tilpassningsdyktige enn andre. Derfor er det viktig at Forsvaret under innrykk ser på mulighetene for å gjøre overgangen fra det sivile livet lettere. Jeg sier ikke at man skal gå helt bort fra det militære i begynnelsen, men at man kan finne tiltak som er med på å samle de vernepliktige på en mer sosial måte slik at det er lettere å oppnå kontakt seg i mellom den første tiden. Jeg vet ikke om det er helt riktig å stenge ungdom inne i en leir i et par måneder uten muligheter for å se sivile eller gjøre så harmløse ting som å gå på café. Det er både vel å bra at mange militære avdelinger har et meget bra velferdstilbud, men å oppfordre og ikke minst forvente at alle skal gå inn i kinosalen for å sosialisere seg er litt merkelig. Derfor hører jeg ofte soldater snakke om hvor fint det hadde vært å benytte seg av for eksempel sivile idrettshaller, bibliotek og andre ting. Dette er det jo også noen som gjør, men sjelden før man har vært inne en stund.

2.4 Økonomi

Noe som kan hindre mange vernepliktige i å benytte seg av det sivile kulturlivet, er det velkjente problemet som så fint kalles økonomi. Mange vil gjerne melde seg inn i en eller annen forening på det stedet der avdelingen ligger. Det er ikke alltid like enkelt med bare 100 kroner dagen. Mange vil nok si at det er ikke er så dyrt å betale en medlemskontingent i en

forening eller klubb, men for mange er det nettopp det. Selv om prisen varierer så skal ikke en slik medlemsavgift være høy, før man ser at soldaten ligger på kasernen og tygger drøv isteden for å sosialisere seg.

Det er synd at slike grenser skal være med på å hindre vernepliktige i å gjøre førstegangstjenesten litt lettere, og i tillegg få benytte seg av evt. tilegne seg ny kunnskap som Forsvaret, og gjerne Voksenopplæringen ikke har muligheter for å gi. Ikke minst med tanke på hvor stor nytte det sivile ville hatt av et slikt samarbeid, hvis man ser på for eksempel hjelpekorps og politiske organer, som ser ut til å engasjere de vernepliktige i større grad enn det har gjort de siste par årene. Andre ting som kan nevnes er innsamlingsaksjoner, kulturarrangement, sang- og musikkliv, herunder revyer, idrettsarrangementet og lignende. Soldatene kan brukes på mange måter, og det er bare opp til den enkelte kommune, gjerne i samarbeid med den militære avdeling, å finne ideer om hvordan og hva som kan gjøres.

Voksenopplæringen kan i større grad enn i dag samarbeide med det sivile om å få til kurs som det ikke er nok interesse på avdelingen. Hvis det ikke er muligheter for å få til et kurs, gjerne grunnet lite folk, så burde det være en smal sak å få til å sende de vernepliktige på et sivil kurs. Dette er noe som ikke lar seg gjennomføre alle steder. Det er synd på flere måter. Mange får ikke "utbedret" kompetansen sin på eksempelvis ting omhandlende informasjonsteknologi. Nå blir Forsvaret flinkere på nettopp dette, men det er fortsatt langt igjen.

Vi i tillitsmannsordningen har lenge jobbet med å gi de vernepliktige tilgang på datamaskinelt utstyr og Internett. Dette ser ut til å bli mye bedre i fremtiden. I tillegg har kantineoperatørene gått ut og sagt at de skal ha maskiner med tilgang til Internett på sine kantiner. Det er bra. Om det blir bra nok, gjenstår fremdeles å se. Her kan det også være en mulighet for å få utvidet det eventuelle tilbudet, hvis man kan få til et samarbeid som gjør at også ungdom utenfor Forsvaret kan benytte seg av det tilbudet Forsvaret har. Dette vil nok mange steder være matnyttig for avdelingens kantine.

Mange mindre avdelinger sliter med å samle nok folk til å besøke arrangementer som holdes på avdelingen. Dette er et problem man også kan ta opp med den lokale kommunen slik at man slipper å få fløyet inn en "stand-up" komiker fra en annen landsdel eller f.eks. Riksteatret for at 10-15 personer skal komme og se på. Gir man de vernepliktige mulighet for å samles sammen med det sivile (eller motsatt) på et slikt show, vil man nok ende opp med en interesse som er mye høyere enn det som er i dag. I tillegg vil nok inntektene bli bedre.

2.5 Hva kan vi gjøre?

Som tidligere antydte er det sikkert mange muligheter for et slikt samarbeid. Det er bare fantasien og knapt nok den som setter grenser. En oppfordring til de kommunene som er her i dag, må være å ta kontakt med de militære avdelingene som er i kommunen for å finne ut hva som kan være aktuelt og ønskelig.

Kanskje hadde det vært en mulighet å satt ned en "sivil- militær" arbeidsgruppe til å se på nettopp dette?

3. RIKSTEATRET

3.1 Virksomhet

Jeg skal først si litt om Riksteatrets virksomhet generelt. Så vil Ann Berglund fortelle om Riksteatrets skoleservice, som vi i forbindelse med denne konferansen ser på som en stor mulighet for samarbeide mellom Riksteatret og Forsvaret. I invitasjonen til konferansen heter det at: ”Beslutningen om en ny konferanse har sitt utgangspunkt i ønsket om å ytterligere forsterke det sivil-militære kultursamarbeidet i kommuner hvor Forsvaret er lokalisert”.

Riksteatret ble til ved et Stortingsvedtak i 1949. Den såkalte Riksteaterloven er enestående i norsk kulturliv. Dagens Riksteater spiller ca 600 forestillinger i året i alle kategorier i alle landets fylker. Forestillingene er enten egenproduserte - ca 6 i året, eller innkjøpte fra andre teatre og frie profesjonelle grupper, eller det er samarbeidsproduksjoner. Totalt rundt 15 ulike stykker.

Som eksempler på samarbeidsproduksjoner i den senere tid er Det Norske Teateret, Nasjonalteateret eller Nordland Teater, Grenland Friteater, Totalteateret her i byen, Jo Strømgren Compani, Oslo Danseensemble etc. Forestillingene blir formidlet til cirka 65 kulturhus. Riksteateret gir disse et tilbud på 8 - 10 forestillinger hvert år, og gir slik publikum utenom de 4 store byene et godt og variert utvalg.

Som kjent går 70 prosent av offentlige midler til teatre i de 4 store byene, mens 30 prosent går til blant annet virksomheter som Riksteatret og regionteatre.

Vi viser blant annet klassikere, barne- og familiemusikaler, moderne danseforestillinger, komedier og teater for barn og unge - og minst to figurteaterforestillinger i året. riksteatret har eget figurteaterverksted og ensemble - som for øvrig fyller 25 år i år.

Ved siden av disse forestillingene har vi såkalte satellittforestillinger. Dette er forestillinger som spilles på dagtid, med skuespillere fra våre ordinære kveldsforestillinger på stedene vi besøker. Det kan være mindre forestillinger eller lyrikkprogram - for eksempel i kafeer, biblioteker og for eldre i institusjoner. Riksteateret spiller også i kirker - med egne kirkespill.

Riksteaterets arrangør-nettverk er selve nerven i vår virksomhet. Arrangørene på over 60 kulturhus landet rundt, er vår forlengede arm ut mot vårt publikum. Vi har jevnlig møter med arrangørene og legger opp til flere møter med regionteatrene for stadig å bedre rutiner i forhold til samarbeid, informasjon om repertoar og publikumskontakt. Vi møter også fylkeskommunale politikere og byråkrater, samt organisasjoner.

Riksteateret er helt avhengig av at spillestedene satser på vel fungerende kulturhus, og at man lokalt har evne og vilje til å satse på teater. Billettbestillinger skjer enten på 800-nummer, der du kommer i direkte kontakt med kulturhusene, eller ved henvendelse til markedsavdelingen i

Oslo. Riksteatrets hjemmesider er også svært godt besøkt. De siste årene har vi hatt en stor, og jevn oppgang av publikumstall med et toppår i fjor på 135 000.

Som hjelp i markedsføringen har vi med teaterplakater, løpesedler, annonsemaler, CD-innspillinger til bruk for lokal radio eller P4, som vi har en rimelig avtale med, utførlige taterprogrammer, informasjon, pressefoto og pressemeldinger på nett.

Riksteatret skal bringe god dramatisk kunst ut til bygd og by, heter det i formålsparagrafen. Vi spiller i Alta, Finnsnes, Stokmarknes, Kolvareid, Stjørdal, Verdal, Inderøy, Steinkjer, Levanger, Orkdal, Ørsta, Rena, Tynset, Otta, Førde, Nordfjordeid, Melhus, Sogndal, Florø, Stryn, Orkanger, Sunndalsøra, Fagernes, Elverum, Raufoss, Stord, Ål i Hallingdal, Vikersund, Voss, Seljord, Bø i Telemark, Askim, Nøtterøy, Grenland, Karmøy, Ullensaker, Notodden, Akedal, Tonstad, Kvinesdal, Bryne - og større steder som: Vadsø, Kirkenes, Hammerfest, Harstad, Tromsø, Narvik, Bodø, Mo i Rana, Mosjøen, Namsos, Molde, Ålesund, Lillehammer, Gjøvik, Kongsvinger, Moss, Røros, Drammen, Horten, Grimstad, Haugesund, Sandnes, Kristiansand S. Egersund, Larvik og Risør.

Denne vinteren og våren har vi også vært i skoler med Snakk med meg, Det er så mørkt, som Ann Berglund vil si litt om, flere institusjoner med Inger Hagerup-program, og vi har vært i kirker i Sør-Norge og her i Troms og Narvik.

I forbindelse med Kulturdepartementets satsning Kultur og Helse, er Riksteatret også i gang med å jobbe frem et lignende tilbud som Skoleservice til åpne institusjoner innen vårt helsevesen over hele Norge.

Ann Berglund

3.2 Skoleservice

Riksteatret har et utstrakt samarbeid med skolene. De har lenge jobbet opp mot barn og ungdom, og kalt prosjektet skoleservice. Det legges opp til pedagogisk veiledning med bla informasjonsbrosjyrer. Denne veiledningen er gratis.

Skoleelever og vernepliktige betaler halv pris for forestillinger på kveldstid.

Det er planlagt såkalte "satelittforestillinger" på formiddagen.

Riksteatret ønsker et nært samarbeid med Forsvaret, både med enkeltpersoner og institusjon. Det skal holdes en forestilling på Sessvollmoen de nærmeste dagene.

En oppfordring om å ta kontakt. Riksteatret kommer gjerne til den enkelte leir og spiller forestillinger dersom det er ønskelig.

Vår internett adresse er <http://www.riksteatret.no/>

Avdelingsleder Dag Aak Sveinar

---

4. RIKSUTSTILLINGER

1953 Riksgalleriet

1992 Riksutstillinger (RU)

4.1 Formidling

Til forskjell fra museer med ansvar for å samle inn, bevare, forske og formidle, er Riksutstillinger en **formidlingsinstitusjon**. Riksutstillinger har ingen kunstsamling og samtidig dekker vi flere kunstarter enn hva et museum som regel dekker; billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur. Vi har lånerett fra kunstmuseer i Norge.

4.2 Hva gjør Riksutstillinger?

Vi turnerer kunstprosjekter i hele Norge, fra sør til nord, for å nå flest mulig publikummere. Hovedmålgruppen er barn og unge.

Riksutstillinger har satset på samtidskunsten da det i stor grad er på dette feltet det mangler kompetanse. Riksutstillinger ønsker å være et supplement til den virksomhet som er på et sted både rent faglig, teknisk, orienteringsmessig og kunstfaglig.

I Riksutstillings nye strategi for perioden 2001–2005, satses det på kunstarenaene: skole, galleri og vrimlerom, i tillegg til at vi oppsøker forskjellige lokale, regionale og nasjonale nettverks- og samarbeidsformer i kunstformidlingen. I tillegg utfører Riksutstillings kompetansesenter tjenester.

4.3 Hva menes med kunstformidling?

4.3.1 Distribusjon

Den rent konkrete og praktiske distribusjonen og tilretteleggingen av kunstprosjekter. Til dette trengs det ekspertise som teknisk konservator, en riktig håndtering av kunsten, bygging av emballasje, kjennskap til og samarbeid med transport og transportbyråer, turné-planlegging og nettverks-samarbeid, m.m.

4.3.2 Kommunikasjon

Å komme brukerens behov, forståelse, trang til opplevelser, osv i møte - brukerperspektivet.

Halvparten av våre prosjekter ledes av kunstnere eller omvisere. I den andre halvparten av kunstprosjektene våre gis det kurs og seminarer for kontaktgrupper i forkant av besøkene på de enkelte stedene. Fokuset er her på anvendelsen av forskjellige medier og formidlingsteknikker for å nå publikum og tilrettelegge for forskjellige aldersgrupper/målgrupper. Det gjelder ikke her å gjøre kunsten riktig forstått, men å tilrettelegge for en utforskning av den.

4.3.3 *Kommentar*

Å sette seg inn i kunsten for å skulle formidle den, burde være en selvfølge. Riksutstillinger merker stor forskjell på tilbakemeldinger fra publikum ut fra arrangører som gjør det og dem som ikke gjør det. Det er garantert at formidlingsprosjektet blir svekket hvis arrangørene ikke har interesse for samtidskunsten. Som en kvalitetssikring av våre produkter brukes det utstillingsledere, omvisere, og/eller kunstnere der dette er nødvendig.

4.4 Noen eksempler på samtidskunst

1. Kristoffer Eliassen, "Forløsning", 1995 og Elise Storsveen, "Bunny Yeager", 1997. Iscenesatt fotografi fra utstillingen "See you see me". Dette er en galleriutstilling av mindre volum som følges av utstillingsleder. Det holdes i snitt fire omvisninger pr. dag.
2. Liv Reidun Brakstad, "Virus". Dette er et performance-prosjekt som ble sendt til norske universiteter og høyskoler. Brakstad holdt hver dag fire performance-forestillinger. På hvert enkelt sted ble det også holdt et foredrag. I denne sammenheng er kunstneren konseptutvikler, utøver og formidler.
3. "Du er ikke her" fra utstillingen "Lystgass". Lystgass består av vitsetegninger om leger og sykehus. Vitsetegningene er hentet fra vår samtid, skannet inn og trykket opp som plakater/bok. Plakatene blir plassert på de forskjellige rom og korridorer i sykehuset; i forskjellige kontekster.
4. "Tilgivelse" er et ni meter langt og fire meter høyt neonskilt som viser ordet tilgivelse. Dette blir plassert på Majorstua-krysset i Oslo og på fjellovergangen mellom Bergen og Oslo. Prosjektet er et samarbeid mellom Frelsesarmeen og Riksutstillinger.

4.5 Konklusjon

- Samtidskunsten og samtidskunstnere ønsker å møte publikum der de befinner seg. Galleriet eller utstillingsrommet er i dag bare en blant mange av arenaene kunsten viser seg på.
- Kunstformidlingen ønsker å gi publikum forskjellige perspektiver på kunsten og livet gjennom sin virksomhet. Samtidskunsten inneholder meninger/ideer og en aktualitet.
- Riksutstillinger kan samarbeide med forsvaret om å formidle kunst der det er interesse for dette ved at det tas i bruk allerede foreliggende ressurser og konkrete prosjekter.

Vår internettadresse er <http://www.riksutstillinger.no/>

Utviklingsleder Tone Vandvik

5. RIKSKONSERTENE

LEVENDE MUSIKK FOR ALLE

Fra starten i 1968 har levende musikk vært Rikskonsertenes varemerke. Musikk er kommunikasjon mellom mennesker. Alle har et forhold til musikk. Den levende musikken fremført av musikere som har noe på hjertet – i en god konsertsituasjon – kan gi tilhøreren gyldne øyeblikk som endrer deres liv.

Ut fra en overbevisning om at musikk skaper opplevelse, erkjennelse og tilhørighet arbeider vi i Rikskonsertene mot et **hovedmål** som er å ”gjøre levende musikk av høy kunstnerisk kvalitet tilgjengelig for alle mennesker i landet”.

En ærgjerrig målsetting, som vår oppdragsgiver Kulturdepartementet står bak. Det er naturligvis langt frem til mål, og det må settes inn betydelige offentlige midler for å kunne nå et slikt mål. Men gjennom de siste 33 årene har RK og våre samarbeidspartnere jevnt og trutt utviklet og utvidet virksomheten. Og vi akter ikke å gi oss med det første! Samarbeid om konserter tilbys grunnskoler, barnehager, små og store arrangører, festivaler og andre produksjonsmiljøer.

RK er avhengig av et tett og godt samarbeid med musikere fra inn- og utland, både utøvende og skapende – med komponister – og med arrangører og skoler over hele landet. Sammen når vi ut til et bredt sammensatt publikum i alle aldre, der 716 000 grunnskolebarn utgjør en viktig del.

5.1 Musikerne

De profesjonelle musikerne utgjør kjernen i vår virksomhet. I fjor var ca. 1200 musikere i arbeid i regi av RK. Ingen av musikerne er ansatt i RK – de korttidsengasjeres for hver enkelt turne. Det gjør at vi er svært fleksible og kan fange opp nye og spennende musikere og uttrykk – og ikke minst, lage nye og utradisjonelle musikalske konstellasjoner. Musikerne kommer fra alle deler av Norge, og fra utlandet (ca.30 ulike nasjoner). De representerer følgelig et stort mangfold av uttrykk og sjangre. De er alt fra unge musikere tidlig i sin karriere til internasjonale stjerner. Noen eksempler: Kari Bremnes, Susanne Lundeng (felespiller fra Nordland), den unge norske soul-artisten Noora, jazz-technomusikeren Bugge Wesseltoft, DJ Per Martinsen/Mental Overdrive, folkemusikkgruppa Egshciglen fra Mongolia (som synger tostemt med seg selv), Estisk Filharmonisk Kammerkor – et av verdens elitekor, Chick Corea (sammen med Trondheim Jazzorkester).

De siste 10 årene har RK tatt et særlig ansvar for verdensmusikken, både i form av å gi oppgaver til norske musikere med innvandrerbakgrunn og i form av å hente internasjonale stjerner som Zap Mama, Angélique Kidjo og Youssou N'Dour. Vårt flerkulturelle musikkssenter har de siste 5-6 årene arrangert en festival i Oslo på høsten, kalt Verden i Norden.

Fra høsten tilbyr vi en abonnementsordning kalt "World" til våre arrangører – noe som vil bety en ytterligere spredning og økning av verdensmusikken på landsbasis.

I tillegg kommer at RK har gått sterkere inn i feltet techno, rock, elektronikk de siste årene. Dette er et resultat av den statlige satsingen på støtteordninger, bl.a. Musikkverkstedsordningen som har bidratt til en teknisk opprustning av spillesteder.

5.2 Arrangørene og skolene

De offentlige konsertene (ca. 50 turneer) blir tilbudt lokale arrangører over hele landet, som står ansvarlige for å forberede, markedsføre og arrangere konsertene. Arrangørene kan være kulturhus, kommunale kulturkontor, jazzklubber, jazzsentre, Musikkens venner, musikkråd, studentersamfunn – og det vi kan kalle ildsjeler.

Det er arrangørene som driver den lokale markedsføringen og sørger for å få publikum til konsertene. Rikskonsertene lager plakater, pressemeldinger, løpesedler, annonsetekster m.m. som arrangørene kan benytte lokalt. Det er arrangørene som kjenner sitt nærmiljø og som vet hvilke lokaler og konsertmiljøer som passer best for de ulike konsertene. Det er arrangørene som har ansvaret for at alt er lagt til rette for musikere og publikum.

I dag er det ca. 130 godkjente Rikskonsert-arrangører, fordelt på alle fylker + Svalbard.

Av konferansens deltagende kommuner/ steder har RK arrangører i:

Ullensaker kulturhus/ Kulturhuset Elvarheim, Elverum/ Åmot kulturhus, Åmot/ Kulturhuset Banken, Lillehammer/ Musikkens venner i Arendal og Kristiansand (de nærmeste til Evje-Hornnes)/ Alta Studentersamfunn (den nærmeste til Porsanger)/ Harstad kulturhus/ Sortland jazzklubb og Sortland kommune + Vesterålen kulturhus, Stokmarknes (de nærmeste til Andøya)/ Finnsnes kulturhus (den nærmeste til Målselv og Bardu)/ Midt-Norsk jazzsenter, Scenesyndikatet og Olavshallen i Trondheim (de nærmeste til Ørland).

Skolekonsertene (250 turneer) blir tilbudt til kommunene, med den enkelte skole som arrangøransvarlig. I fjor ble det arrangert 6 500 skolekonserter til grunnskolene i 361 kommuner. Skolekonsertene foregår på skolene og har et enkelt format slik at det kan tilpasses små og store saler. Slik når vi ut til den minste plass med våre små musikergrupper på 2-4 personer. Ca 70 kommuner mangler på kartet, hvorav flere store kommuner – bl.a. Oslo, som aldri har fått tilbudet. RK har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommunene om skolekonsertordning, og en ny samarbeidsform er på plass fra førstkommande høst.

Av kommuner som er representert på denne konferansen er alle med i skolekonsertordningen, unntatt Porsanger, Borre og Lillehammer (de to sistnevnte står på venteliste).

5.3 Utviklingsarbeid

RK driver et fortløpende forsøks- og utviklingsarbeid. Målet er å videreutvikle konsertformene og samarbeidsformer med arrangører, lokalmiljøer, festivaler m.m. Her er det nyskapende prosjekter innenfor alle konserttyper og ulike sjangre. Årets viktigste forsøk bør nevnes i denne sammenhengen, da den vil kunne åpne for offentlige konserter på nye og særlig de mindre stedene/ byene. Forsøket gjelder en kobling av skolekonserter og offentlige konserter i en og samme turné. Turneene vil kunne åpne for flere modeller der musikerne når de er i regionen, kan ha workshops i skoler/kulturskoler, med lokale kor/korps – og innlemme disse i de offentlige konsertene. Det kan bli familiekonserter, kafékonserter, klubbkvelder, utendørsarrangementer, i tillegg til mer vanlige konsertopplegg. Vi ønsker å utvikle dialogen med musikere og mottakere og forankre konsertene lokalt.

Og alt dette gjør vi for å treffe **publikum**, som er svært sammensatt. Innen Forsvaret vil vi finne et tverrsnitt av dette publikummet.

Et sivilt-militært kultursamarbeid kan bidra til at vi og våre arrangører kan utvide vårt publikum og nå ut til flere med den levende musikken. Jeg vil være lydhør overfor de signaler som fremkommer disse dagene og ta med meg tilbake impulser og ideer.

Jeg vil gjerne bidra med supplerende opplysninger til de som måtte ønske det – og viser i tillegg til skriftlig materiell som er lagt ut – og ikke minst viser jeg til vår hjemmeside: www.rikskonsertene.no – der årsrapport, konsertinformasjon og annen informasjon er å finne.

Teatersjef Nils Johnson

6. HÅLOGALAND TEATER

TEATERTILBUD I TROMS OG FINNMARK

Hålogaland teater er Norges eldste regionsteater. Teatrets formålsparagraf *er et likeverdig teatertilbud til Troms og Finnmark som alle andre steder i Landet.*

Hålogaland teater har inntil seks egenproduserte produksjoner, to store og fire små. Arrangørnettverket er bygget opp av lokale kulturkontorer. Med oppsøkende forestillinger har vi mulighet til å nå mange, men vi spiller hovedsakelig i Nord-Norge, på nord-norsk. Vi stiller service for amatørselskap (uten at det er satt av en egen stilling til dette) hvor vi låner ut lysanlegg og lignende. Alt er lett og bærbart. Teateret har 40 ansatte.

Vi spiller også for ungdomsskoler og videregående skoler, og noen steder har vi samarbeidet med Forsvarets velferdskontorer.

Teatret har stor bredde; klassisk dramatikk, nordnorsk humor og kultur, og stykker som tar opp aktuelle samfunnsrelaterte temaer. Hittil i år har vi hatt fire forskjellige premierer, deriblant "Himmel og Hav", hvor vi på en fornøylig måte får nytt innblikk i nordnorske levekår og fargerike hverdagsbetraktninger; "Villanden" hvor vi møter to barndomsvenner i en intrige om idealisme og livsløgn, i et forsøk på å løpe fra sin egen framtid; og "Æ og skyggen min", som handler om en ganske alminnelig 12-åring med en noe besværlig oppvekst. Gjennom angst og skyld, frykt og hat drives han steg for steg mot å bli nazisympatisør. Dette stykket egner seg for barn fra 11 år og oppover.

For å utnytte turneene mest mulig, settes det opp ektraforestillinger ved de stedene vi oppsøker. Hålogaland teater driver også med oppsøkende forestillinger som består av kun to personer! Dette kan være interessant for Forsvaret!

Det er en tendens til at soldatene ikke møter opp på arrangementer eller forestillinger som utelukker annet publikum. Derfor ønsker vi et samarbeid mellom Forsvaret og kommunen om våre forestillinger. I sammenheng med kulturuka spilte vi "Villanden" på Heggelia. Det var stor suksess, hvor 240 personer møtte fram.

<http://www.ht-tr.no/>

Kons. Leder Jens Harald Eilertsen

7. NORDNORSK KULTURRÅD

Først noen ord om hvorfor jeg står her. Jeg representerer altså Nordnorsk Kulturråd, og det er selvfølgelig viktig for dere å få vite litt om hva Nordnorsk Kulturråd egentlig er.

Nordnorsk Kulturråd ble stiftet i 1964 med den store målsetting å samle alle gode krefter for å utløse et hovedkrav fra befolkningen i den nordligste landsdel, å få bygget et Universitet her. Allerede etter 4 års virke, den 28. mars i 1968, fattet Stortinget vedtak om å bygge Universitet i Tromsø. Nordnorsk Kulturråd hadde imidlertid andre oppgaver å gyve løs på, og de startet arbeidet med å organisere kulturlivet i landsdelen i et målrettet virke. I dag er Nordnorsk Kulturråd et talerør for hele landsdelens kulturliv med medlemmer fra kommuner, landsdelsorganisasjoner, regionale og lokale kulturorganisasjoner og institusjoner, yrkesgrupper, lag og foreninger. Vi representerer altså summen av det nordnorske kulturliv.

Jeg har personlige erfaringer med Forsvaret. Selv har jeg avtjent min verneplikt med å sprøyte vann nedover Gråkallen i Trondheim et par kalde våruker i 1982, da Forsvaret endelig hadde besluttet at jeg skulle overføres til Siviltforsvaret. Men jeg har likevel holdt på med "kultur" i militære leire gjennom mange år. Først som omflakkende rockemusiker på første halvdel av 70-tallet, hvor vi berget oss med inntektene vi fikk fra å spille i alskens militære leire og fort inne i fjellene på ukurante dager som mandag, tirsdag og torsdager. Senere arbeidet jeg som informasjonssjef med blant annet turnéplanlegging på Hålogaland Teater i nesten 15 år, og da var også Forsvaret en samarbeidspartner for en del forestillinger.

"Et land uten kultur, er ikke verdt å forsvare" het det på en button, laget av divisjonsmusikken i Harstad tidlig på 80-tallet. Den lille button'en hadde egentlig et stort innhold og setter etter mine begreper fingeren på de sentrale punkt, ikke bare i det sivilt-militære samarbeid, men også som en moralsk og etisk utfordring i vår tid.

For det er unektelig et faktum, uten at jeg har så store erfaringer med det, at Forsvaret er et annerledes sted for de som tilbringer livet innenfor leirgjerdene. Det er et sted hvor mange elementer i et såkalt normalt liv er satt på sidelinja. Her er det ingen normale forhold til barn, ektefeller, samboere og foreldre. Organiseringen av livet er strengt hierarkisk oppbygd. Her finnes stort sett unge menn som mer eller mindre er rystet sammen fra alle samfunnslag, fra alle kriker og kroker i landet, med alle avskygninger av politiske, økonomiske og kulturelle bakgrunner. Men denne ansamlingen av unge mennesker har et felles mål: Å forsvare landet.

I leirene vokser det derfor muligens fram spesielle holdninger, og livet i leirene utvikler også spesielle samhold mellom mennesker. Det skjer en sosialisering på hva som er akseptable holdninger, og det utvikles dermed det som vi med et felles ord kan kalle for en spesiell kultur, en slags militær kultur. Den preger de vernepliktige. Siden de militære leire oftere ligger litt avsides til, gjerne i små bygder, vil denne forsvarskulturen påvirke lokalsamfunnet, men bare når de to kulturer møtes. I dette oppstår muligens en slags symbiose og vi setter navn på det: Forsvarskommuner. De har også sin spesielle kultur. Det er nok å nevne kaféverter som stiller med striptease i helgene som en avart av denne kulturen.

Disse fakta leder fram til noen sentrale spørsmål om hva vernepliktige skal tilføres, eller kanskje aller helst har ønske om av kultur. Det er sikkert et så stort mangfold at ingen aner hva som finnes av behov. Noen ønsker fiolinkonserter, andre "Big Brother". Noen ønsker seg et rikholdig bibliotek, andre steinharde rockekonserter, eller porno for den saks skyld. Noen ønsker egenaktiviteter som rosemaling, amatørteater, frimerkesamlinger osv. Og noen vil ha tilbud fra Rikskonsertene, Riksteatret, Riksutstillingene og Hålogaland Teater.

De konkrete tiltakene eller samarbeidet ble da plutselig konkret. Og når sakene blir konkrete så dukker det opp andre spørsmål:

- Hvordan organiseres og planlegges kulturlivet innenfor leirene?
- Hvordan kan det lokale kulturliv utnyttes i samarbeid med de militære enheter?
- Hvordan kan turnerende profesjonelt kulturliv utnyttes i et slikt samarbeid?
- Hvilke ressurser settes inn?
- Hva koster det? (Man skal huske at kultur koster ganske mye).

Mine erfaringer er for eksempel at teaterforestillinger som blir tilbudt frivillig til de vernepliktige i liten grad blir oppsøkt av dem det gjelder. Etter en lang dag orker ikke 19-20 åringer som er langt hjemmefra, og som er sosialisert inn i en annen kultur, å oppsøke for eksempel Ibsen eller Shakespeare eller et moderne ungdomsstykke – sånn bare fordi det farer forbi. Og ofte (dessverre) har jeg opplevd at når teateret kom til leiren, så var alle vernepliktige ute på øvelse. Det er viktig at Forsvaret tar tak i sin egen kultur i leiren og er seg de bevisst.

7.1 Hva kan Nordnorsk Kulturråd medvirke til?

Vi er som sagt en paraplyorganisasjon som gjennom våre kanaler kan bidra til at en mengde kunstnere kan brukes i lokale tiltak. Vi kan oppildne til det, vi kan påvirke til samarbeid. Vi kan utfordre til å bringe de kulturhungrige vernepliktige i kontakt med det lokale kulturliv. Her er noen konkrete forslag:

- Forfattere kan brukes i litterære samlinger
- Billedkunstnere og kunsthåndverkere kan arrangere kurs og utstillinger.
- Filmarbeidere kan hyres til å lage videoer og diskusjonsgrupper
- Skuespillere kan lese opp og spille teater eller arrangere teatersport.
- Musikere (både lokale og vernepliktige) kan møtes til jam og konserter.
- Musikkskoler, kulturskoler, amatørteater, revygrupper osv. (Kan ikke disse også integreres og brukes av de vernepliktige?)

Men det viktigste av alt, og det som er positivt med denne konferansen, er at utfordringen med forsvarskulturen settes på dagsorden.

Vi håper bare at Forsvaret selv prioriterer dette arbeidet, og i kultursammenheng trenger de mange ressurser, både i form av penger, kompetanse og visjoner.

Vår nettside er <http://www.nnkulturrad.no/>

Formidlingsleder Ådne Sekkelsten

---

8. SCENEKUNSTBRUKET

8.1 Presentasjon av scenekunstbruket

Norsk Scenekunstbruk er en formidlingsordning for fri profesjonell scenekunst. Denne formidlingen gjøres i regi av Danse- og Teatersentrum. Og for å si noe om Scenekunstbruket, må jeg kort komme inn på hva Danse- og Teatersentrum er. Det er en interesseorganisasjon for fri profesjonell scenekunst i Norge. Vi har i dag 53 medlemsgrupper, noe som gjør oss til Nordens største organisasjon i sitt slag. Medlemmene representerer mange ulike former for organiseringer, strukturer og ikke minst kunstneriske uttrykksformer som figurteater, dans, mime, tekstbasert teater, performance, gjøglere osv.

Danse- og Teatersentrum er hovedorganisasjonen for fri scenekunst og dens aktører. Vi fungerer som et knutepunkt i miljøet, både kunstnerisk, faglig og politisk. Det ble arbeidet i mange år for å lage et formidlingssystem som de frie gruppene kunne nyte godt av, noe som i 1995 ble realisert gjennom Norsk Scenekunstbruk. Fra å være et prøveprosjekt i Norsk kulturråd, er ordningen i dag støttet av Kulturdepartementet, som vi samarbeider godt med.

8.2 Formidling av fri scenekunst

Scenekunstbruket er altså en formidlingsordning for fri profesjonell scenekunst. 13 av landets 19 fylker deltar pr. i dag i ordningen, flere er på vent. Vi ønsker å bidra til å øke visningsrommene for fri scenekunst og øke kompetansen og interessen for fri scenekunst lokalt. Og et viktig poeng: På lokalsamfunnets egne premisser.

Scenekunstbruket har følgende målsettinger:

- bedre samarbeid og samordning mellom kulturinstitusjoner og fri scenekunst
- bedre formidling av kunsttilbudet til et bredt publikum, deriblant barn og unge. Det legges også vekt på formidling av scenekunst til unge over 15 år og voksne
- vi ønsker å stimulere arrangører til å prøve ut nye produksjoner overfor nye publikumsgrupper. Gjerne på utradisjonelle spillesteder. Det er i forhold til disse "utradisjonelle spillestedene" vi ser muligheter i denne sammenheng.

8.3 Arrangørstøtte

Hvordan fungerer så ordningen? Scenekunstbruket baserer seg på arrangørstøtte. Fylkene blir tilbudt forestillinger subsidiert inntil 50% av hva de koster. Fylkene tilbyr videre disse forestillingene til alle eller utvalgte kommuner i fylket. Gjennom denne støtten, får fylkene og deres kommuner en unik mulighet til å kjøpe mer scenekunst enn det budsjettet i utgangspunktet ga rom for. Har en kommune f.eks. satt av 5.000 kroner til innkjøp av

scenekunst, kan den derfor gjennom Scenekunstbruket få kjøpt forestillinger til inntil 10.000 kroner. I tillegg beholder arrangøren billettinntektene.

Presisering: Innenfor Scenekunstbrukmodellen, kan fylkene samarbeide med hvilke arrangører de selv ønsker. Dette legger ikke vi oss opp i - det viktige er at kunsten blir formidlet.

8.4 Forestillingene

Scenekunstbruket tilbyr fleksible forestillinger med høy kvalitet, som lett kan tilpasses varierende sceneforhold. Fylkene, med deres kommuner og arrangører, blir anbefalt et utvalg forestillinger. Dette utvalget kan de påvirke i forhold til hvilke ønsker og behov arrangørene har. Kvalitetssikringen av forestillingene og det faglige formidlingsansvaret, er det Danse- og Teatersentrum som har. Fylkeskommunen bidrar på sin side med utvikling og vedlikehold av arrangørnettverket. Når arrangøren har bestemt seg for hvilke forestillinger de ønsker, tar de kontakt med gruppen/utøveren. Bestemmer de seg f.eks. for en forestilling med Totalteatret som er innenfor repertoaret til Scenekunstbruket, avtales spillejobber og turneer direkte mellom arrangør og gruppe.

Vi formidler forestillinger i alle størrelser og til alle målgrupper. Fra barnehage, grunnskole, videregående skole og voksne. Repertoaret inkluderer store og omfattende forestillinger som passer inn i kulturhus og små enkle som f.eks. kan vises i et klasserom. Her er spennvidden stor fra "Reksten og Rosenvinge" med Teater NOR til store danse,- dj,-performance-, rockeforestillinger med Kreutzer Kompani m/Eva Cecilie Richardsen.

Det er ikke ett fastlagt estetisk program i Scenekunstbruket. Vi ser på det som til enhver tid kommer inn av forestillinger og vurderer dens kvaliteter innenfor kunstneriske og formidlingsfaglig kriterier. Slik blir det mulig for den enkelte arrangør å legge sin egen programprofil og kvalitet tilpasset målgruppen.

8.5 Samarbeidsprosjekter

I fremtiden ser vi for oss å også kunne ta inn utenlandske forestillinger for å dekke det raskt økende behovet for scenekunst.

Scenekunstbruket samarbeider i så henseende tett med nettverk som "Meteor", som er et rekrutteringsprosjekt for fri profesjonell scenekunst for å få frem og skape en visningsarena for unge nyskapende scenekunstnere. Her er det forestillinger både fra inn og utland. Dette er et samarbeid med Bergen Internasjonale Teater – (BIT) og det internasjonale rekrutteringsnettverket "Junge Hunde". Dette vil være forestillingene som passer inn i klubb-konsept. Her regner jeg med at også det militære ha arenaer å tilby.

I tillegg har vi "Nettverk for scenekunst" som er et samarbeid mellom Avantgarden i Trondheim, Teatergarasjen BIT i Bergen og Black Box Teater i Oslo, og som også inkluderer enkelte regionteatre. Her formidles også scenekunst fra inn og utland.

8.6 Økt scenekunsttilbud

Litt statistikk! Vi har hatt en voldsom økning av antall viste forestillinger. Det ble i fjor formidlet 700 forestillinger som ble vist for ca. 75 000 tilskuere. Forestillingene gjenspeiler det mangfoldet av uttrykk som finnes innen det frie feltet.

8.7 Internett

Vi har i løpet av det siste året arbeidet med strategier for en internettsatsning. Webområdet www.scenekunst.no bygges opp til å bli portalen for profesjonell scenekunst i Norge. For Scenekunstbruket sin del, er Internett et viktig satsningsområde. Her ligger alle de forestillingene vi til enhver tid tilbyr med en etterhver omfattende presentasjon. Man kan altså som kulturhusleder, lærer, barnehageansatt eller velferdsoffiser klikke seg inn å få informasjon om hva som er tilgjengelig. Etterhvert vil også turnérutene ligge inne, slik at du kan se om en forestilling er i nærheten. Et scenekunstmarked på internett!

8.8 Hva kan vi tilby i denne sammenheng?

Vi kan tilby: Et mangfold av uttrykksformer!

Scenekunstbruket ønsker å være et supplement til de etablerte institusjonene. Vi kan bidra med et mangfoldig scenekunstuttrykk. Alt fra dans til figurteater, mime, gjøgling, performance og selvfølgelig også tekstbasert teater, osv, osv...

Vi kan tilby: Fleksible forestillinger i fleksible rom!

Vi har lenge oppfordret arrangører til å tenke utradisjonelle rom. Det er svært få frie sceniske grupper som trenger A eller B scener. Flere ønsker utfordringen det er å spille forestillinger i uvante setninger. Hva med en danseperformance i gymsalen, eller i en nedlagt kaserne, eller som tidligere nevnt Klubb-forestillinger osv, osv. Jeg kan nevne gruppen *!bang* som med sin forestilling "Stueluft" ble "henvist"!! til kantinen på en skole. Scenografien er formet som en kube med en ramme rundt. Plasseringen fikk publikum/elevne til å oppleve det som en installasjon da de kom inn i rommet. Dette var uvant og overraskende, og mange fikk en spennende opplevelse bare ved bruken av rommet. For ikke å snakke om selve teaterstykket, som er veldig bra!

Mulighetene er mange, og man sitter kanskje på unike visningssteder uten å vite det.

Vi kan tilby: Mobile ressursbanker!

Scenekunstnere innefor det frie feltet, kan brukes til å holde workshop, fortelle om forestillingen og arbeidet rundt det å skape kunst. Mange av kunstnerne er gode pedagoger i tillegg, og vi får svært gode tilbakemeldinger fra der hvor disse *møtene*, i form av workshops eller annet, har funnet sted. Dette kan også være en fin inngangsport til å forstå det moderne scenekunstuttrykket.

Hva med et forsøksprosjekt?

Kanskje vi skulle samarbeide om et prosjekt for nettverksbygging. Vi kan ta utgangspunkt i noen kommuner. I forkant av denne konferansen, undersøkte jeg litt i fylker og kommuner innenfor Scenekunstbruket. Samarbeidet mellom kommuner og det militæret på kulturfronten er vel fortsatt ikke mye å skryte av. Men, det er flere av kommunene samt enkelte kulturhus som er interessert i å forsøke å gjøre noe med dette og videreutvikle samarbeid. Prosjektet behøver ikke være så omfattende og jeg tror nøkkelen ligger i informasjonsflyten mellom forskjellige instanser i kommunene, de militære avdelingene og tilbudet fra oss formidlere. Dette kunne jo også vært en mulighet for oss som har presentert våre tilbud her nå, til også å samarbeide tettere!

Følgende fylker er pr. i dag med i Scenekunstbruket:

Nordland, Sør-Trøndelag, Oppland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud og Akershus.

Er det noen som tilhører kommuner i disse fylkene, er det i grunn bare å sette igang med å kontakte kommunen for samarbeid. Er ikke kommunen med i Scenekunstbruket, gå i samarbeid med kommunens kulturavdeling til fylkeskommunen og be om å bli inkludert i nettverket.

8.9 Avslutning

8.9.1 Nettverksmodeller

Vi snakker om nettverk, og det sies at graden av vellykkethet i formidlingen ligger i hvor godt nettverket er og hvor mange nettverk nettverket er tilknyttet. Det gjelder å danne nettverk som er åpne og fleksible. Scenekunstbruket er et distribuert nettverk. Det er skissert opp tre nettverksmodeller i forbindelse med formidling av kunst og kultur. Den sentraliserte modellen viser hvordan f.eks. Riksteatret tradisjonelt er organisert, den desentraliserte modellen kan man generelt bruke på hvordan f.eks. regionteatrene tradisjonelt organiserer sin formidling. Til sist den distribuerte modellene hvor møtepunktene finnes på flere plan og nivåer. Norsk Scenekunstbruk er altså opparbeidet i denne modellen.

Det vi vil er å desentralisere scenekunsten ved å øke kontakten og samarbeidet mellom regionale og nasjonale kompetansemiljøer for scenekunst. I fellesskap er det utviklet lokalt forankrede og fleksible formidlingsordninger.

Formidlingsnettverket Norsk Scenekunstbruk er som jeg håper dere nå har forstått en åpen struktur, som med enkelhet enten kan gå inn i allerede eksisterende strukturer eller danne mal for nye.

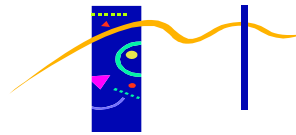
Vi ønsker å utvide våre arenaer og gjerne innenfor forsvaret, som ikke i så stor grad har det mangfoldige kunsttilbudet det burde ha. Scenekunsten har mye å bidra med i så henseende og kan i tillegg være med på å vise hva som virkelig er verdt å forsvare...

Vil dere vite mer, ta en titt på www.scenekunst.no

Studierektor Svein Larsen

9. NORSK MUSIKKRÅD

Norsk musikkråd (NMR) er en paraplyorganisasjon for 28 landsomfattende musikkorganisasjoner. NMR er både en interesseorganisasjon og et studieforbund.

Blant NMR's medlemsorganisasjoner har vi 12 som kun har amatører som medlemmer, 9 organisasjoner har en blanding av amatører og profesjonelle og 7 organisasjoner har kun profesjonelle musikere som medlemmer.

Norsk musikkråd har de siste årene vært Norges største studieforbund med ca. 460 000 opplæringstimer og over 11 600 kurs årlig. Gjennom opplæringsvirksomheten gis enkeltmennesker kunnskap om alt fra organisasjonsarbeid, budsjett og regnskap til musikk-historie, notekunnskap og instrumentopplæring. Publikum får glede av opplæringsvirksomheten gjennom et stort antall lokale konserter hvert år.

Norsk musikkråd har sitt hovedkontor i Oslo med administrasjon og landsstyre som ivaretar musikklivets interesser i forhold til departementer og sentrale organisasjoner. Norsk musikkråd har videre kontorer i alle 19 fylker. Her arbeides det med opplæringsvirksomhet og generell kulturvirksomhet i samarbeid med øvrige aktører i fylket.

Hvert fylkesmusikkråd har en unik kunnskap om musikklivet i fylket og i flere fylker har rådene koordinerende oppgaver for regionalt og lokalt musikkliv. Det finnes i dag ca. 300 lokale musikkråd i landet som er direkte knyttet til fylkesmusikkrådene.

Voksenopplæring er en av Norsk musikkråds viktigste oppgaver. Denne aktiviteten er rettet mot medlemsorganisasjonenes lokale medlemslag / -foreninger og deres opplæringsaktivitet som foregår gjennom hele året. NMR utvikler og tilbyr **kurs** på høgre nivå / **seminarer og foredrag** både for tillitsvalgte i organisasjonene og for det åpne marked.

Eksempler på åpne kurs er:

- Arrangørutvikling
  - Lokalt samarbeid om konsert- / kulturarrangementer
  - Markedsføring av kulturarrangementer
  - Lyd- / lyskurs
- MIDI-kurs
  - komponering ved hjelp av noteringsprogrammet Musicator
  - arrangering / instrumentering
  - sampling
  - musikk på internett

NMR forvalter **Musikkverkstedordninga** (MVO) for rock, jazz og folkemusikk. Her kan alle som driver innenfor disse sjangere søke om midler til opplæring / seminarer, utstyr til øverom, ikke-personlige instrumenter og bygningsmessige tilretteleggelser / lydisolering.

9.1 Hva kan NMR bidra med i sivilt-militært Kultursamarbeid ?

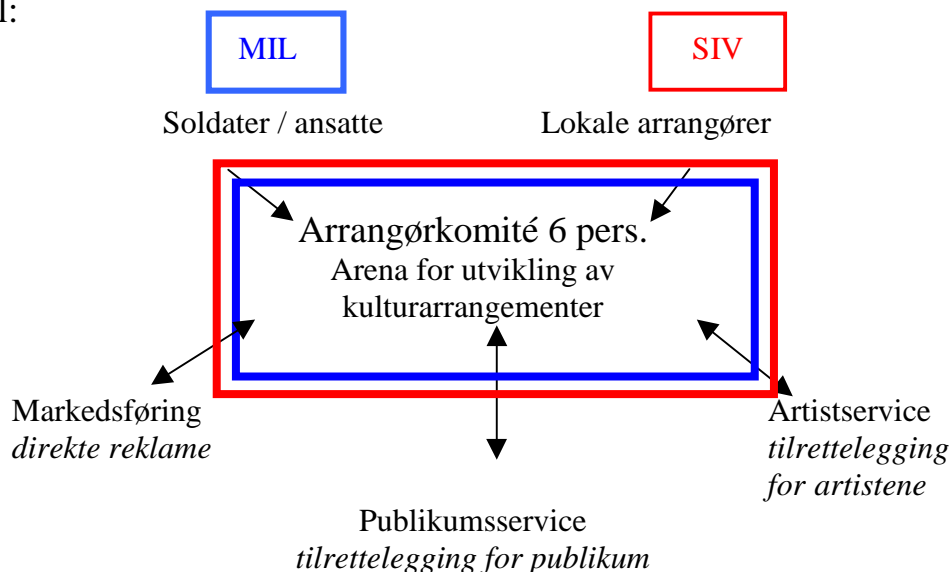
Det vi først og fremst kan bidra med er **tilrettelegging av / samarbeid om kursvirksomhet** der både sivilt og militært personell kan delta. Som studieforbund har vi lang erfaring med kursarrangering og vil i samarbeid med Forsvarets velferdstjeneste kunne tilby kurs/ seminarer som ellers ville være vanskelig å få til deltakermessig om tilbudet kun skulle gjelde sivilt. Dessuten kan dette også være en viktig innfallsvinkel til integrering i lokalsamfunnet for militært personell.

Det arrangeres stadig konserter og teaterforestillinger gjennom Forsvarets velferdstjeneste, dels for militært personell alene og dels åpent også for lokalbefolkningen. Samtidig arrangeres det konserter, teaterforestillinger og revyer i lokalsamfunnet først og fremst rettet mot sivilbefolkningen.

NMR har satt fokus på arrangørutvikling og har kurstilbud som retter seg mot lokale arrangører med vekt på intern og eksternt markedsføring, praktisk tilrettelegging, publikumsservice, artistservice og utvikling av lokale arrangørnettverk.

NMR kan være med på å utvikle og tilrettelegge et sivilt-militært samarbeid om lokale kulturarrangementer.

Eksempel:

Forsvaret eier bygninger i nesten alle landets kommuner og mange av disse er ikke i bruk. I lokalsamfunnet er det et stort behov for **øvingslokaler** for grupper som driver med rytmisk musikk, jazz, rock, folkemusikk etc. Blant Forsvarets personell, både vernepliktige og offiserer, finnes det ganske sikkert mange som kunne tenke seg til å danne grupper og spille sammen for å holde ved like og utvikle sine musikalske evner. Det er mulig for disse gruppene, militære og sivile, å etablere et felles rockeverksted / musikkverksted og søke MVO om midler for å gjøre et av de ledige militære bygningene om til øvingslokaler for militære og sivile band.

I samarbeid med høgskolene kan NMR tilrettelegge for at sivilt og militært personell kan få tilbud om **vekttallskurs** innenfor musikkteori, musikkhistorie, musikkformidling etc. I mindre lokalsamfunn er det kanskje ikke grunnlag for å igangsette slike kurs kun basert på deltakere

fra det sivile samfunn. Et samarbeid mellom NMR og Forsvaret vil derimot åpne for samkjøring av tilbud til sivilt og militært personell.

Norsk musikkråd har utviklet en meget innholdsrik **hjemmeside** der alle som er interessert i musikk og som ønsker å følge med i musikkpolitiske debatter eller lese artikler som er relatert til musikk kan gå inn og klikke seg fram i en enkel og grei meny. Her finner du også linker til alle fylkesmusikkrådene som orienterer om hva de har å tilby av kurs, seminarer og andre aktiviteter.

Adressen er : www.musikk.no

Generalsekretær Pål H. Djuve

Folkeakademienes
Landsforbund

10. FOLKEAKADEMIENES LANDSFORBUND

”ET REDSKAP FOR EN BEDRE FRAMTID”

Et redskap for en bedre framtid er tittelen på Folkeakademienes nye idegrunnlag. Har dette noe med Forsvaret, de vernepliktige, de ansatte og deres familier å gjøre? Jeg mener ja, og vil begrunne det senere.

10.1 Konferansens utgangspunkt

Det er en viktig oppgave for Forsvaret å legge best mulig til rette for at vernepliktige skal ha et meningsfullt fritidstilbud, heter det i konferanseinvitasjonen som setter fokus på soldater og unges behov for- og ønske om kultur i begrepets videste forstand. Dette må bety kulturformer som musikk, teater og annen underholdning, men også litteratur, kursvirksomhet og opplysning, idrett og friluftsliv. Med andre ord det en tidligere kalte «det utvidede kulturbegrep».

Konferansens målsetning er å danne grunnlaget for et formalisert kultursamarbeid mellom Forsvaret og vertskommunene. Flest mulig soldater og andre unge skal i fremtiden både delta i kulturelle aktiviteter og få et mer bevisst forhold til kultur.

Dette er inspirerende lesning. Indirekte sies det at en vil få mer motiverte og fornøyde soldater og med det et bedre forsvar, dersom en:

➤ ***klarere å gjøre soldathverdagen triveligere og mer meningsfull gjennom varierte, gode og attraktive kultur-, underholdnings-, aktiviserings- og opplæringstilbud.***

Det må være bredde over tilbudet, for det er nå engang slik at ikke alle har samme interesser eller smak. Men naturligvis må det også være viktig å stimulere lysten til å «smake» på kultur den enkelte i utgangspunktet ikke har interesse for.

➤ ***klarere å engasjere soldater og ansatte til å bli deltakende, kulturutøvende og skapende.***

Det finnes neppe noe bedre enn selv å være deltakende, utøvende og/eller skapende når det gjelder kultur. Den enkelte vil da utvikle og øke både kunnskaper, ferdigheter og skapende evner, noe som vil være positivt også i andre sammenhenger. Å være kulturelt deltakende og utøvende er videre en innfallsport i sosiale sammenhenger og dessuten miljøskapende.

➤ ***klarere å engasjere soldater og befal til å være kulturelt og sosialt aktive.***

Å oppleve kultur er naturligvis viktig. Men dersom vi i tillegg klarer å skape et engasjement når det gjelder planlegging, tilrettelegging og gjennomføring av arrangementer og deltakelse i lokale organisasjoner, er mye vunnet med tanke på å skape gode samarbeidsrelasjoner mellom militæravdelingen og lokalsamfunnet.

➤ *bruker ressursene som finnes både blant forswarets folk og folk i lokalsamfunnet.*

Forsvarets folk vil kunne engasjeres og brukes i lokalsamfunnet som underholdere, utøvere, instruktører, kurs- og foredragsholdere, idrettsledere, trenere m.m. Og selvsagt omvendt. Men for å få dette til på en effektiv måte må det organiseres til. En måte er å etablere en møteplass eller et forum der lokalbefolkning og Forsvarets folk i fellesskap kan ta opp saker av felles interesse, ta initiativ til og gjennomføre arrangementer, koordinere og drive kursvirksomhet osv.

Et slikt felles forum kan også ha som oppgave å etablere og vedlikeholde en ressurs- og kunnskapsbase, bestående av både sivile og Forsvarets folk. Det vil ikke mangle på oppgaver for et slikt samarbeidende organ.

10.2 Folkeakademiets rolle

Folkeakademiene har bred erfaring med nettverksbygging. Vi har begrensede økonomiske ressurser, men der organisasjonen fungerer, oppnår vi meget gode resultater. En av grunnene til det er at vi kan spille på medlemsnettverket.

Ikke alle kjenner Folkeakademiene. I det følgende vil jeg derfor fortelle litt om organisasjonen og virksomheten.

10.3 Tradisjon

Folkeakademiene har en tradisjon og et fundament å stå på gjennom å være en «gammel» organisasjon. De første folkeakademiene, eller arbeiderakademier som det den gang het, dukket opp i siste halvdel av 1800-tallet, og landsorganisasjonen ble dannet i 1905.

I alle år har en samarbeidet med - og fått støtte fra staten. Fram til 1960-tallet hadde organisasjonen sekretariat i Kirke- og undervisningsdepartementet. Folkeakademiene har imidlertid alltid vært en frivillig organisasjon, selv om vi, som de fleste andre landsomfattende organisasjoner, har fast ansatte.

10.4 Frivillighet

Folkeakademiene er en frivillig organisasjon. Både personer, organisasjoner og institusjoner kan bli medlem av et akademi. Gjennom medlemskapet oppnås tilgang på midlene fra Kulturdepartementet som pr. dato er på noe over 5 millioner kroner.

Men vi har også ansatte. I dag 14 personer, 4 i Oslo og 10 andre steder, samlet ca. **8 årsverk**. Men med noen tusen frivillige i tillegg monner det.

10.5 Organisering

Folkeakademiene er organisert i 10 distrikts-/fylkeslag og ca 220 lokallag. Medlemmer i distrikts- og lokallagene utgjøres av ca. 3000 andre organisasjoner og institusjoner over hele kultur- og samfunnspekteret og et tilsvarende antall enkeltmedlemmer.

De lokale akademiene og medlemmene deres står for **cirka 3000** arrangementer med mer enn 220 000 tilskuere eller deltakere årlig.

Folkeakademiene er i de fleste fylker en godt fungerende turnéorganisasjon.

Erfaringen som ligger i årlig å organisere og gjennomføre omlag 100 turneer med 1000 turneprogrammer er verdifull. Hovedtyngden retter seg mot barn og ungdom i skolen og mot eldre og institusjoner.

10.6 Nettverk

Folkeakademiene har et nettverk av mange hundre utøvere og grupper, på lands-, fylkes- og lokalt nivå. Mange av disse er fagpersoner eller profesjonelle. Vi samarbeider også med andre formidlingsorganisasjoner.

Et folkeakademine nettverk er en betraktelig ressurs når det blir brukt.

Å bygge opp fungerende lokale samarbeidsorganisasjoner mellom Forsvaret og det sivile samfunn, er den store utfordringen i sivil-militært kultursamarbeid.

Mange formidler kultur. De færreste har erfaring med å bygge opp og drive lokale samarbeidende nettverksorganisasjoner. I Folkeakademiens målsettingsparagraf heter det:

«Et folkeakademi har til formål å bidra til enkeltindividets vekst og utvikling og fremme et allsidig kulturliv på stedet ved egne tiltak og gjennom samarbeide med frivillige lag, organisasjoner og institusjoner».

10.7 Prosjekter

I de senere år har Folkeakademiene initiert og gjennomført mange prosjekter, også av omfattende og varig karakter. Her i nord vil noen kjenne til «Nabo i Nord». Et kulturformidlings- og folk-til folk- prosjekt i Barentsregionen. Fra fylkeskommunalt hold i Finnmark karakterisert som det beste kulturformidlingsprosjektet i regionen.

I Skedsmo kommune i Akershus, driver landsforbundet og Folkeakademiet Skedsmo, i samarbeid med Norge 2005, Skedsmo kommune, Tæruddalen skole og en rekke lokale organisasjoner, SKALK-prosjektet, Skedsmo - Alingsås kulturprosjekt. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom 2 ungdomsskoler i Skedsmo og Alingsås, som blant annet har som mål å utvikle elevenes skapende og utøvende evner, skape og vedlikeholde et godt ungdomsmiljø og bygge opp og vedlikeholde et samarbeidende nettverk av lokale organisasjoner og institusjoner, enkeltpersoner, skolen og kommunen. Det siste nettopp med tanke på å skape et positivt og stimulerende skolemiljø.

10.8 Folkeakademiens rolle i et sivil - militært kultursamarbeid?

Ved å bytte ut ungdomsskolen med militærleiren blir prosjektmodeller direkte overførbare til sivil - militært kultursamarbeid, også fordi modellen er bygget opp med tanke på å utføre og løse oppgavene gjennom en kombinasjon av frivillig engasjement i samarbeid med offentlige institusjoner og kommunen.

Jeg tror Folkeakademiene kan bli en positiv faktor i sivil-militært samarbeid. Slik vi for øvrig også har vært tidligere, men da som formidlingsorganisasjon. Særlig på 1970 og -80 tallet samarbeidet Forsvaret og Folkeakademiene godt.

10.9 Verdier og holdninger må danne fundamentet

Et sivil-militært kultursamarbeid bør etableres på et verdi- og holdningsgrunnlag. Der Folkeakademiene engasjerer seg i sivil-militært samarbeid, vil idégrunnlaget «**Et redskap for**

en bedre framtid» danne arbeidsgrunnlaget. Men dersom en skal nå de målene som Forsvars- og Kulturdepartementet gjennom konferanseinvitasjonen har trukket opp, må etter mitt syn gjennomtenke verdier og holdninger ligge i bunn for hele det sivilt - militære samarbeidet .

All kultur formidler holdninger og verdier, ikke alltid like åpenlyst synlige. Heller ikke er alle positive. I vårt medie- og informasjonssamfunn kan vi ha følelsen av å bli utsatt for en konstant strøm av kynisme, voldsglorifisering, kjønnsundertrykking og åndstomhet. Et sivilt - militært kultursamarbeid bør ha som mål å gi positive og varierte kultur- og aktivitetstilbud til militære og sivile. Tilbud det også er mulig å vokse på menneskelig.

Det bør derfor ligge klare og positive verdier til grunn for det sivilt - militære kultursamarbeidet. Som eksempel vil jeg presentere hvordan Folkeakademiene har formulert det i «**Et redskap for en bedre framtid**», vedtatt enstemmig av landsmøtet 2000.

Folkeakademiernes idémessige grunnsyn bygger på:

- Omsorg og respekt for alt liv
- Likeverdighet, vennskap og gjensidig tillit mellom mennesker
- FN-erklæringen om menneskerettighetene

Folkeakademiene skal arbeide for:

- å gi flest mulig kunstneriske og kulturelle opplevelser
- at alle får utvikle sine skapende evner og bli engasjerte og ansvarsbevisste mennesker
- å være et formidlingsredskap for kunstnere, kulturutøvere og folkeopplysere og slik medvirke til å gi dem gode skapervilkår
- at kultur og kunnskap skal bli samfunnsmessige bærebjelker
- å ta vare på og utvikle både den fysiske (materielle) og den åndelege (immaterielle) kulturarven
- at flest mulig utvikler et kultur- og samfunnsengasjement og på denne måten styrker demokratiet
- levende lokalmiljøer og et integrerende samfunn der mennesker med ulike bakgrunn kan arbeide sammen til beste for en god framtid
- et samfunn der et langsiktig forvaltningsperspektiv tar hensyn til alt levende liv, til miljø, kultur og natur og der livskvalitet blir prioritert foran økt forbruk
- alle folkeslag og etniske gruppers rett til å praktisere egen kultur.

Men vil ikke tilbud som i utgangspunktet ikke oser av fart og spenning måtte bli oppfattet som kjedelige? Ikke nødvendigvis. Men svaret på det vil kanskje både avhenge av hvordan tilbudene blir tilrettelagt og presentert og om samarbeidsorganene som skal drive sivil-militært kultursamarbeid fungerer slik de skal.

Folkeakademiene vil gjerne være en aktiv deltaker i utfordringen det er å bygge opp et sivil-militært kultursamarbeid. Er det ønskelig vil vi etablere folkeakademier med sivil-militært kultursamarbeid som arbeidsgrunnlag.

Men sivil-militært kultursamarbeid har i tillegg en annen viktig side. Sannsynligvis kan vi regne med at et forsvar som består av reflekterte, kulturelt og sosialt aktive mennesker, vil gi oss det beste forsvaret vi kan få innenfor de økonomiske rammer Forsvaret til enhver tid har.

Vår nettside er <http://www.fal.no/>

Daglig leder Svanhild Hanssen Posti

---

11. HÅLOGALAND AMATØRTEATERSELSKAP

Amatørteaterfeltet i Norge omfatter følgende:

1. De frivillige organisasjonene;
Norsk Amatørteaterråd, 15 medlemmer
2. Offentlige tiltak/institusjoner;
Teaterverksteder / instruktørnettverk / regionteatrenes amatørteaterinstruktører
3. Frie profesjonelle grupper

11.1 Frivillige organisasjoner/Norsk Amatørteaterråd

- Disse har all virksomhet rettet inn mot drama og teateraktivitet:
  - ✓ Hålogaland Amatørteaterselskap (Nord-Norge)
  - ✓ Norsk Amatørteaterforbund (Sør-Norge)
  - ✓ Landslaget Drama i Skolen (Dramapedagoger)
  - ✓ Ravn (Landsdekkende live- organisasjon)
  - ✓ Vestlandske Teatersenter (Kompetansesenter, Hordaland, Sogn og Fjordane)
- Disse har deler av virksomheten rettet inn mot drama og teateraktivitet:
  - ✓ Arbeidernes Opplysningsforbund
  - ✓ Forsvarets Overkommando
  - ✓ JUVENTE
  - ✓ Norges KUFM/KFUK
  - ✓ Norges Ungdomslag
  - ✓ Norges Bygdeungdomslag
  - ✓ Norges Døveforbund
  - ✓ Norsk Frilynt Ungdomsforbund
  - ✓ Norske 4H
  - ✓ Sosialistisk Opplysningsforbund

11.2 Offentlige tiltak/institusjoner

- ◆ Teaterverksteder:

Sør-Trøndelag Teaterverksted, Østfold Teaterverksted, Akershus Teaterverksted, Oppland Teaterverksted, Amatørteatersenteret i Oslo, Finnmark Revy- og Teaterverksted.
(Vestlandske Teatersenter/HATS)

- ◆ Regionteatrenes amatørteaterinstruktører
Hedmark Teater, Sogn- og Fjordane Teater, Teateret Vårt, Molde, Nordland Teater, Nord-Trøndelag Teater.
- ◆ Instruktørnettet i Nordland
Kun i Nordland fylke, åtte instruktører fordelt på tilsvarende antall regioner i fylket.
- ◆ Instruktørbistand i Troms, fordelt gjennom HATS.

11.3 Frie profesjonelle grupper

Arbeider med amatører i prosjekter og / eller gir annen bistand. Finnes over hele landet.

- ◆ Samovarteateret, Kirkenes
- ◆ Teaterfabrikken, Vadsø
- ◆ Totalteateret, Tromsø
- ◆ Grenland Friteater

11.4 HATS' hovedmålsettinger

- ◆ Bidra til synliggjøring og utvikling av amatørteateret i Nordland, Troms og Finnmark
- ◆ Fremme ny norsk dramatik og oppmuntre til bruk av dialekten som scenespråk
- ◆ Engasjere seg i kultursamarbeid i nordområdene; Nordkalotten, Barentsregionen.

11.4.1 Satsingsområder i HATS 2001-2003

1. Teaterfaglig kursvirksomhet; Teaterfaglige utviklingsprosjekter
2. Informasjonsvirksomhet
3. Kulturpolitikk
4. Internasjonalt samarbeid

Vår nettside er <http://www.hats.no/>

Hovedbibliotekar Susanne Nyquist
Forsvarets overkommando

11.5 Teatersport

Forsvaret er gjennom Velferds- og vernepliktsavdelingen en av medlemsorganisasjonene i Norsk Amatørteaterråd.

Vi vet at mange vernepliktige har holdt på med revy eller amatørteater før de kom inn til førstegangstjenesten, og vi ønsker at de som vil, skal ha muligheten til å fortsette med dette mens de er i Forsvaret, samtidig som vi forsøker å få andre til å begynne.

Vi vet at det ikke alltid er like lett å være med i en gruppe som krever jevnlige møter for trening, med det tjenestemønster som avdelingene har i Forsvaret. Derfor har vi begynt å interessere oss for en litt spesiell form for amatørteater, som kalles ”Teatersport”.

Det er *spesielt* i den grad at det hverken krever forberedelse, jevnlige treninger, arenaer eller utstyr, det kan foregå hvor som helst og alle kan være med fra første stund, fordi det krever ikke noen forkunnskap.

Det er som ordet sier: En blanding av teater og sport. Det handler om teater *her og nå*, om å improvisere. Det baseres på samarbeid på scenen, og handlingen bygger på deltakernes idéer. Teaterformen med improvisasjon, appellerer til ungdom, og den er dessuten like underholdende for publikum som for deltakerne selv.

Det er kanskje unødvendig å nevne noen stikkord om hvorfor vi ønsker å tilby denne form for fritidstilbud. Vi vet at å være med på amatørteater generelt, er veldig verdifullt. Det er med på å fremme personlig og sosial utvikling, det skaper samhold og et godt miljø, gir trygghet og selvtillit og stimulerer skapertrangen hos den enkelte.

Nå skal jeg ikke si noe mer, men overlater scenen til Trine Hild Blixrud fra Hålogaland Amatørteaterselskap.

12. SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID

12.1 Kulturkonsum

Befolkningens konsum av profesjonelt produserte kulturprodukter.

12.2 Kulturaktivitet

Folkeopplysningstradisjon.

”Folkeopplysningstradisjonene, folkehøgskolene og det store antall frivillige organisasjoner særmerker det nordiske kultur – og samfunnsliv”.

12.3 Det utvidede kulturbegrep

- Litteratur, bibliotek
- Musikk, teater, dans, film, video
- Billedkunst, kunsthåndverk
- Kulturvern, fysisk og imatrielt
- Idrett
- Friluftsliv
- Folkeopplysningsorganisasjoner

Høyre hjernehalvdel: ”Finnepåhalvdelen”. Kreativitet og fantasi.

Venstre hjernehalvdel: ”Passepåhalvdelen”. Regler og kontroll.

Uten elite ingen masse

Uten masse ingen elite

12.4 Samholds-Norge – Markeds-Norge

Humanismens kamp mot kommersialismen

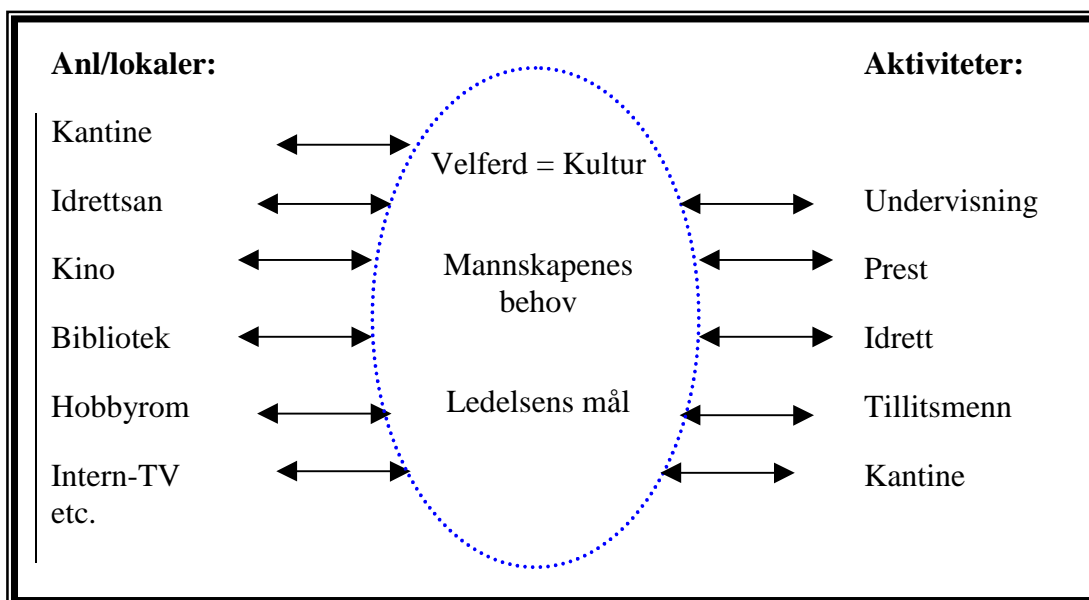
- Kultur er en kvalitativ dimensjon på hverdagslivet og ofte knyttet til enkeltmenneskers og grupper egenaktivitet.
- Kultur gir impulser til følelser, samhandling og livskvalitet.

- En opplevelsesrik kulturell hverdag skaper trivsel og helse

12.5 VUPIKT-samarbeidet

- Velferd
- Undervisning
- Prest
- Idrett
- Kantine
- Tillitsmannsordningen (TMO)

12.5.1 VUPIKT internt

SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID

AVDELINGEN:		LOKALSAMFUNN/ KOMMUNE:
Velferd	↔	Kulturkontor, turistkontor, organisasjoner, kino, bibliotek
Undervisning	↔	Skolekontor, VO org, arbeidskontor
Prest	↔	Kirke, menighetsliv og øvrige organisasjonsliv
Idrett	↔	Kulturkontor, organisasjoner, kino, bibliotek
Kantine	↔	?
Tillitsvalgte	↔	?

S tattssekretær Singsaas understreket i sitt innledningsforedrag i går betydningen av en økt satsing innenfor sektoren sivilt - militært kultursamarbeid. Forsvarsdepartementet har derfor gitt Forsvarssjefen i oppdrag å utvikle kultursamarbeidet mot de kommuner hvor Forsvaret er lokalisert. I Forsvarets overkommando er det Velferds-og vernepliktsavdelingen hvor jeg er sjef som følger opp dette på Forsvarssjefens vegne.

12.6 Velferdstjenestens målformulering

Velferdstjenesten har en meget sentral rolle i å skape trivsel for forswarets personell og har som mål:

- *Å fremme trivsel og sosial trygghet for forswarets personell med sikte på å øke Forsvarets effektivitet*
- *Å bidra til å sikre personellens omsorg og rettigheter*
- *Å bidra til å skape et variert og engasjerende miljø som grunnlag for den enkeltes personlige og sosiale utvikling*
- *Å bidra til å utvikle et godt forhold mellom de enkelte personellkategorier og mellom forswaret og det sivile samfunn*

Det er velferdspersonellet ute ved avdelingene som organiserer og tilrettelegger aktivitetstilbudet sammen med bl. a. Voksenopplæringen og Idrettstjenesten. Med bakgrunn i de mål som er satt for velferdstjenesten og de arbeidsoppgaver velferdspersonellet utfører, er det naturlig at nettopp dette personellet blir sentrale aktører fra Forsvarets side innenfor det sivil-militære kultursamarbeidet.

12.7 Formalisert samarbeid

Tilbakemeldinger fra Forsvarets avdelinger de siste årene tyder på at det er liten formalisert kontakt på kultursiden mellom Forsvarets avdelinger, kommuner og frivillige organisasjoner. Der hvor det er etablert et formelt samarbeid, er dette som regel knyttet til bygging og bruk av felles infrastruktur. I flere kommuner er det bygget svømme- og idrettshaller med støtte fra Forsvaret med tilsvarende gjenytelse til Forsvaret på brukssiden. Et godt eksempel på dette er Rena leir hvor man allerede i prosjektfasen la vekt på å integrere Forsvarets personell i det sivile samfunn slik at alle skulle trives. Resultatet ble et flott kulturhus i Rena sentrum og idrettsanlegg og svømmehall i leiren.

På aktivitetssiden har vi ikke vært like flinke til å utvikle samarbeidsformene. Spesielt når det gjelder de vernepliktige har vi en utfordring i å legge forholdene bedre til rette for økt deltakelse i kulturaktiviteter og større integrering i lokalsamfunnet. Det må imidlertid nevnes at det foregår et samarbeid på biblioteksiden på fire steder i landet ved at Forsvarets velferdsbibliotek og folkebiblioteket er samlokalisert, og hvor Forsvaret gir tilskudd til bla innkjøp av bøker. Forsvaret driver også kinovirksomhet ved en del avdelinger og flere av kinoene har konsesjon for visning for sivilt publikum.

12.8 Problemer

En kan selvfølgelig stille seg spørsmål om hva som er årsaken til at kultursamarbeidet ikke alltid fungerer like bra, det kan være flere, men la meg peke på noen:

Aktivitetsnivået på kultursiden er, som på mange andre områder, avhengig av **ressurspersoner** med interesse, kompetanse og engasjement. Der hvor disse finnes ser vi også resultatene.

Aktørenes forankring og tilhørighet i lokalsamfunnet er en faktor som en heller ikke skal se bort fra. Det er en kjent sak at offiserer bytter stilling med jevne mellomrom. På kommunal side skjer det også personellskifter, men kontinuiteten er langt større her enn på forsvarssiden. Et etablert samarbeid og kontaktnett kan fort bli borte ved slike personellskifter og det er ofte tungt å ta opp tråden igjen hvis en stadig skal forholde seg til nye samarbeidspartnere.

Et annet viktig kriterium for utvikling av kultursamarbeidet er at saken har **forankring i ledelsen** både i kommunen og ved forsvarets avdeling. Uten at ledelsen setter temaet på kartet og følger opp arbeidet blir det vanskelig for de utøvende aktørene å gjennomføre tiltak selv om de er aldri så engasjerte og glødende for saken

12.9 Samarbeidsprosjekter

Med dette som bakgrunn og med det mål å styrke det sivilt/militære kultursamarbeidet, iverksatte Forsvarets overkommando et sivilt-militært kulturprosjekt på 3 steder i landet; i Åmot, i Lødingen og i Målselv kommune. Dette involverte avdelingene Søndenfjeldske Dragonregiment, Kystartillerigruppe Vestfjord, Heggelia garnison og Bardufoss hovedflystasjon.

Målet med prosjektet var:

”Å etablere et konstruktivt og kontinuerlig kultursamarbeid mellom Forsvaret, lokale organisasjoner og kommunenes kulturmyndigheter for gjennom felles innsats og felles ressurser å skape målrettede kulturaktiviteter til beste for kommunens/stedets innbyggere og forsvarets personell”.

Tanken har vært å utvikle samarbeidsrelasjoner lokalt ved noen få steder for så å formidle de erfaringer man har gjort seg til andre avdelinger og kommuner. Det er nettopp det vi skal gjøre her i dag. Jeg må si at alle som har vært engasjert i prosjektet har nedlagt en formidabel innsats for å få dette til, og det har ført til resultater.

12.9.1 Intensjonsavtaler

Det har blitt inngått intensjonsavtaler mellom kommunene og de militære avdelingene hvor partene forplikter seg til å ha jevnlig kontakt og utvikle årlige felles kulturtiltak. Som en følge av denne satsningen har en på Rena i Åmot kommune satt i gang et 3-årig forsøks- og utviklingsprosjekt innen litteraturformidling rettet mot ungdom både i og utenfor forsvarset. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Forsvaret, Norsk kulturråd og Statens bibliotektilsyn med bl. a. økonomisk støtte fra de to sistnevnte.

12.9.2 Økonomi

Et sentralt spørsmål i slike sammenhenger er de økonomiske ressurser som har tilflytt prosjektet. Til det er det bare å svare at fra sentralt hold har dette kun vært symbolsk. De utgiftene som har påløpt er i all hovedsak blitt dekket innenfor eksisterende rammer ved lokal avdeling. Kommunene har også i svært liten grad klart å øremerke ressurser til arbeidet. I tilbakemeldinger gitt av aktørene har den økonomiske situasjonen vært en begrensende faktor for prosjektene. Til tross for dette har det alle stedene blitt skapt aktiviteter i samarbeidets ånd.

Vi vil nå få en presentasjon av de erfaringer man har vunnet med kulturprosjektene i Åmot og Målselv, samt en status fra Bardu kommune og Setermoen garnison som har lang erfaring hva angår felles tiltak innenfor kultursektoren.

Vår nettadresse er <http://www.forsvarsnett.no/>

13. SETERMOEN GARNISON

Tidligere var det å reise til byer som Tromsø, Narvik og Harstad kostbart. Vi manglet gode avtaler, så alternativet var å bli i leiren. For å få tiden til å gå, kunne man utøve kultur. Det var godt tidsfordriv, det var billig og så må man også si at på den tida hadde kulturen skikkelig rotfeste i folket, i ungdommen. Den var der på en helt annen måte enn i dag.

Nedgangen i kulturdeltakelse ble merkbar da man begynte å få flere TV-kanaler, video, PC , for ikke å snakke om alle spilleautomater som kom inn i kantiner og kiosker. Vi fikk biljardbord på hver kaserne, bordtennis, dart - alt mulig rart kom dryssende ned. Det ble konkurranse. Kulturen strakk ikke til på sett og vis.

13.1 "Divisjonsproblemet"

Idretten i ei lita bygd som Bardu, er veldig bra og har alltid vært veldig bra, med stor deltakelse fra det sivile. Jeg ber dere merke dere et problem som vi kaller "divisjonsproblemet". Det har ingenting med de militære, eller med 6.divisjon i seg selv å gjøre. Det har rett og slett med det å gjøre at soldater som kommer fra hele landet, gjerne fra de store byene, ofte har deltatt i kulturlivet, i idrettslivet. Mange er dyktige. Det er klart at blant mange tusen, så er det alltid noen som er særdeles dyktige, det være seg innenfor revy, teater, fotball, volleyball etc. Det er alltid noen som er utøver i første divisjon. Som er best. Hvis vedkommende raskt tar kontakt med det stedlige kulturliv/idrettsliv, kommer han eller hun inn på den arenaen. Bygdefolket tar i mot dem, trener med dem, øver med dem.

Når det kommer til utøvelse, f eks på idrettsarenaen i fotball, så deltar de flinke soldatene. Man spiller seg oppover i divisjoner, man rykker stadig opp. Så kommer dagen: Det er kamp. Bygdefolket har store deler av sesongen betraktet kampene fra reservebenken eller sidelinja. Men nå har noen av soldatene kanskje dimittert, noen er på permisjon, noen på øvelse. De ikke til stede.

Tidligere hadde vi alarmer som gikk i tide og utide. Man måtte fylle opp tomme plasser med bygdefolket, men hvor var de? De var ikke der, fordi de nærmest var satt til side.

Det samme hadde vi innenfor revy, sang og musikk. En soldat eller to skulle framføre en solo i Blandakoret i Bardu. Alarmen gikk og han måtte ut i skogen og gjøre sin plikt. Møtte ikke opp til framføringen. Flaut! I revyforestillinger var det soldater som hadde viktige roller innenfor skuespill osv, så dimitterte de, eller de hadde permisjon, var på øvelse, fikk ikke fri, eller var ikke til stede. Dette ble ikke noe særlig godt mottatt av bygdefolket, og på den måten blir også Forsvaret satt litt til side. Altså er man innenfor kulturlivet/idrett, restriktiv med å ta imot militære utøvere. Ikke fordi man ikke gjerne vil det, men fordi det er ikke plass, arenaen er ikke stor nok. Det er også et problem at kompetansen fra soldatene er med på å føre laget oppover på tabellen, for deretter å forsvinne tilbake dit de kom fra. Man er tilbake der man startet. Det er dette vi kaller for divisjonsproblemet.

13.2 Er kultur fornøylelig?

Vi konstaterer også at vi har et bra tilbud på den fornøylelige siden. Det betyr at vi utkonkurrerer oss sjøl, slik som det å reise til julenisseland, reise på Deep sea rafting, reise for å se midnattssola, hvalsafari, vandre i grotter, kjøre hundespann, padle i kano, fiske, jakte, osv,

osv - de fornøyelige ting. Får soldatene velge, tar de svært ofte det fornøyelige framfor det mer åndelig kulturelle enda de også vil ha det kulturelle. Er ikke kultur fornøyelig? Eller skal jeg stille spørsmålet med et ord i tillegg: Er ikke kultur fornøyelig nok?

13.3 Velferdspersonellets utfordringer

Vi som er velferdspersonell og jobber med velferd, for å sitere velferdshåndboka, vi står overfor en stor utfordring. En som skal arbeide med velferd, må ha en ungdoms tro og en alderdoms visdom, han må være yngre enn den yngste og eldre enn den eldste, han må være bevisst, han må skape tillit ovenfra og nedover i rekkene, samt vise omsorg for mennesker. Vedkommende må boble av ideer, han må være full av energi og han må skape tillit. Han må ha pågangsmot og innsatsvilje utover det vanlige. Da lykkes man.

Dagens soldater er et tverrsnitt av den norske befolkning i sin aldersklasse. Mange kommer fra de store byer og de små bygder, opplært, de dyktige kulturarbeidere, ferdig utlært og flinke. Vi tar i mot dem til et års førstegangstjeneste, og det er da vi må utnytte dem. Mange soldater er tross alt konsumenter av kultur. Vi bruker dem, ser på dem, hører på dem, men gjør ikke noe mer. Vi må forsøke å snu den utviklingen. Vi må blande aktørene med de som er konsumenter for å skape aktivitet og trivsel. Så får vi være pådrivere på det som soldatene velger bort, for å få integrert det på vår måte, slik at det også kan være et godt bidrag til god moral og etikk. For å kunne få til dette, må rammefaktorene være i orden. Vi må ha fagpersonell, personell med ressurser og økonomi, litt bedre enn det vi har i dag. Vi må ha et sted å være.

Mitt mål har alltid vært å finne frem til samarbeidsmodeller og avtaler som kan styrke kommunikasjonen mellom Forsvarets avdelinger og de sivile myndigheter med sikte på felles kulturplanlegging og best mulig utnyttelse av de samlede ressurser på lokalt plan.

14. PRESENTASJON AV PROSJEKTER ÅMOT KOMMUNE / RENA LEIR

Rena tettsted, Rena leir, Åmot kommune, Østerdalen. Min far beskrev Østerdølen slik: Hvis Ren tenker seg at det sitter tre troll på hver sin fjelltopp. Det er sommer, det er kyr og en ku rauter stygt. Så går det hundre år og så sier det ene trollet: "Hva er dette for noe"? Så går det hundre år til, og så sier det andre trollet: "Hva sa du for noe?" Så går det hundre år til og så sier det tredje trollet: "Hvis ikke dere slutter å prate nå, så går jeg!".

Før århundreskiftet var Åmot kommune en kommune bestående av store skogeiendommer, store skogeiere. Gjennomsnitts størrelse på skogeiendommer i dag er over 5000 dekar. Gjennomsnittsstørrelsen i Norge er 500 dekar.

Etter århundreskiftet kom Rena Kartongfabrik. En hjørnesteinsbedrift, med det som følger dette. I 1997 fikk vi Rena leir, en helt ny ting. De fleste leire ellers i Norge har lang tradisjon, bygget av tyskere, svensker eller andre. Her fikk vi noe helt nytt i en del av Norge med en spesiell mentalitet og kultur.

Året etter gikk Rena Kartong konkurs, 300 arbeidsplasser ble borte og vi sitter igjen som en kommune med et meget sterkt innslag av Forsvaret og Høyskolen. Vi har 283 mill i gjeld. Vi er 4400 innbyggere, dette utgjør ca 60 000 kroner i gjeld per innbygger. Vi er i ferd med å få etablert Regionfelt Østlandet, som legger beslag på drøyt en fjerdepart av resten av kommunen. Dette er et brennbart tema på grunn av mentaliteten i kommunen. Vi har ingen tradisjon på dette.

Så kommer vi til det som gjør at dette blir spennende. Jeg tror at jeg vil våge påstanden om at Åmot kommune er den mest spennende kommunen i Norge å være politiker i i dag. I St. meld. nr. 45 ligger det mer enn en dobling av Rena leir. Det vil si at dersom det går som regjeringen ønsker, får vi et forhold som gjør at vi øker befolkningen i Åmot med 50% basert på Forsvaret. Dette forplikter.

14.1 Hva møter vi?

Dette blir en del selvfølgeligheter, men vi må jo sørge for at potensielle innflyttere blir kjent med Åmot. Vi må markedsføre oss. Åmot byr på gode muligheter, infrastruktur, oppvekstmuligheter, aktivitetstilbud, jobb til ektefeller, alt dette inngår i selvfølgelighetene. De som kommer skal føle seg velkomne, dette betinger informasjon. Informasjon gir kunnskap, kunnskap gir trygghet.

Kontakten mellom innflytter og lokalsamfunnet. De som kommer må føle seg velkomne og bli en del av det nye Åmot, ikke den gamle sosiologien, det gamle Åmot som faktisk ikke er eldre enn fire-fem år.

Vi må skape identitet gjennom positive opplevelser. Følge opp bl.a. det sivilt - militære kultursamarbeidet.

Viktige elementer er Forsvaret – Høyskolen – Kommunen – og det frivillige kulturliv.

Det vi konkret har planer om å gjøre, er å opprette en koordinatorstilling som jobber i forhold til de utfordringer som Forsvarets økte aktivitet gir. Det har tidligere blitt nevnt kontinuitet her under konferansen. Vi må ha en person som ikke er en av Forsvarets personell, eller en engasjert politiker eller en engasjert person i kommunens del av kulturlivet, men som koordinerer Forsvaret – kommunen. I langtidsmeldingen ligger jo også Østerdalen garnison, den er mer enn Rena leir. Den er et samvirke mellom Terningmoen på Elverum og Rena leir. Det er elementer der som gjør at en koordinator egentlig peker seg ut. Dette har vært tenkt på og diskutert og så langt har vi satt opp følgende hovedoppgaver:

- Drive markedsføring av Åmot mot de miljøer og personer som må ansees å være aktuelle innflyttere
- Utarbeide velkomstpakker for innflytterne
- Være bindeleddet mellom Forsvaret og lokalsamfunnet,
- Herunder kompetansekartlegging av innflyttere og kartlegge behov i lokalsamfunnet
- Være pådriver og koordinator i det sivilt-militære kultursamarbeidet
- Skape nettverk og samhandling mellom lokalsamfunnet og Forsvaret
- Arrangere årlig innflyttertreff for Forsvarets nyinnflyttet personell og deres familier som bosetter seg i Åmot. Den innsatsstyrken som skal opprettes her vil bestå av helt spesielle personer som vil bo på Rena, men ikke som familier, men gjerne i et par år. Dette gir helt spesielle utfordringer.
- Sørge for at ungdommen i Åmot kjenner til Forsvarets behov for kompetanse. Muligheter i forhold til jobb i tilknytning til Forsvarets aktiviteter i Åmot.

14.2 Økonomi

Hvordan finansiere en slik stilling? Kulturbudsjettet til Åmot kommune tillater det ikke.

- Kanalisere og samordne de virkemidler som er avsatt i omstillingsprogrammet (etter konkursen i Rena Kartong fikk Åmot status som omstillingskommune, vi fikk tildelt penger øremerket det formål å etablere nye arbeidsplasser i kommunen)
- Departemental støtte (bl. a. fra Forsvarsdepartementet og Kulturdepartementet)
- Kommunal andel og midler fra Rena leir.

14.3 Hvem skal "eie" stillingen?

Kommunen, Rena leir og omstillingsprogrammet peker seg i første rekke ut som eiere. Det er disse partene som har den største interessen i en slik stilling og som vil få effekten av dette. En egen styringsgruppe bestående av disse partene bør være de som legger føringene. Man skal ha virkemidler for å nå de målene jeg nevnte i sted. Plasseringen kan være tenkt i Åmot kommune, i staben i omstillingsprogrammet, eller i rena leir/Østerdalen garnison.

14.4 Hva oppnår vi?

- Helhet på kulturdekningen
- Kontinuitet
- Ansvarlighet

Prosjektleder Håkon Ohlgren

---

15. MILLITT

15.1 Innledning

Det er et paradoks at jeg står her. Jeg avtjente siviltjeneste i 1991.

15.2 Litteratur

Språket er kanskje det mest demokratiske som noen gang er blitt oppfunnet. På den annen side er språket også makt. Behersker man språket får man makt over andre mennesker. Det fine er at man også kan få makt over sin egen livssituasjon. Språket er tankens redskap, vår bevissthet er språkbundet. Man kan ikke tenke uten språk; i begynnelsen var språket (før Gud skapte verden).

Der skolen tvinger elevene inn i tilnærmet matematiske analyser av litteratur, lar vi hver enkelt få oppleve litteraturen ut fra egne opplevelser og assosiasjoner og om mulig skape inspirasjon og nye tankemønstre.

Eks: ”...å lese Wergeland gir gjenklang i leserens bryst” dersom jeg hadde fortalt det til en 19-åring....

Hvis jeg derimot hadde fortalt at Wergeland var en kar som alltid hadde en hoggorm i vinduskarmen når han skrev, at han til enhver tid gikk med såkorn i lomma for å vise sympati for arbeiderklassen, at han fikk avslag på søknaden om å bli prest på Nannestad fordi han gikk på fylla, at hans største utfordrer og uvenn var Welhaven, at han hadde en søster som het Camilla som var dypt forelsket i Welhaven og hun dessverre har mistet plassen til Kirsten Fløgstad...

Det dreier seg om å trigge nyskjerrigheten og sette folk inn i en kreativ prosess. Ungdommers nyskjerrighet må ikke undervurderes!

I begynnelsen retter jeg fokus mot leseren selv: Hva gjør denne setningen med deg – hva tenker du – hva assosierer du dette med? Dette for å få i gang frie tanker.

Videre kan man si at formidlingen av hva man leser fører til dypere forståelse i den forstand at man må bruke sine egne ord i formidlingen av hva man har forstått. Dette Avslører menneskesyn og holdninger.

Hadde vi hatt mer tid kunne jeg fortalt noe om litteraturen i forhold til motivasjon – identitet og selvoppfatning.

- Kulturen på Rena i forhold til soldater og studenter – media – ITV-studio

- Finne nøkkelpersoner blant soldater, studenter og lokalbefolkning
- Dannet kjernegruppe:

I utgangspunktet fikk jeg tak i fem soldater. Men:

To har dimmet. Én forsvant etter ikke å ha fått fri flere ganger etter hverandre, én fikk sparken fra velferden fordi han var lite egnet. Men Kristoffer Stene er en ”stayer”.

Jeg fikk med tre personer: Jo Nesbø, Tom Gulbrandsen og Øystein Karlsen.

Jo Nesbø opptrådte under kulturuka som musiker og folk i gruppa fikk treffe ham for intervju. Dette ble trykket i studentavisa.

Under studentuka arrangerte vi også bokbad med nevnte Nesbø, hvor velferdsassistent Stene og to studiner intervjuet Jo på studentpuben med publikum tilstede. Selvfølgelig hadde gruppa lest Rødstrupe på forhånd.

Denne fokuseringen på litteratur har ført til at studentene ønsker seg flere forfattere til Rena. Under Studentuka fikk deltakerne også treffe tegneseritegner, forfatter og filmskaper Joachim Nielsen som holdt et skeivt foredrag og viste et par episoder av den prisbelønte serien ”To trøtte typer”.

Tom Gulbrandsen er dramaturg, og regissør Harald Zwart sin høyre hånd. Første gang foredro han om filmteori, samt at han detaljert gikk gjennom kortfilmen ”Hytta” (etter novellen med samme navn skrevet av Ragnar Hovland), og fortalte meget engasjert om sitt arbeid gjennom 15 år (bl.a i Hollywood).

Andre gang viste han kortfilmen ”Jern-Henry” (Wenche Foss og Jack Fjeldstad. Se den!!) som han selv hadde jobbet med. Han gikk gjennom filmen og forklarte hele prosessen fra idé til ferdig produkt.

På slutten av dagen fikk deltagerne i oppgave å skrive ferdig manus til stikkordene: ”Gutt møter jente, gutt mister jente, gutt får jente”. Det ble også hjemmeleksa.

Dagen etter ble deltagerne tildelt oppgaver slik man gjør når man lager ”ordentlig” film. ”Learning by doing”.

”Tom Gulbrandsen gikk gjennom halvparten av vårt pensum på to timer”

Student

Øystein Karlsen fra markeds og kommunikasjonsavdelingen i NRK holdt et langt foredrag om mega- og gigatrender. I tillegg viste han et knippe reklamefilmer. Det viste seg etter hvert at deltakerne hadde lyst til å lage kortfilm. Det er to måter å gjøre det på: ta utgangspunkt i noe som allerede er skrevet, eller skrive manus selv. De valgte å skrive manus sjøl. Vi dro til Marienlyst og fikk en omvisning der.

Hver enkelt la fram/fortalte om sitt manus og fikk innspill fra resten av gruppen – vi spilte også en del av replikkene.

Deltakerne fikk treffe Atle Antonsen og Johan Golden som også holdt et foredrag. Vi samarbeidet med Voksenopplæringa i leiren og laget en infofilm om Rena.

Jeg har vært et år på Rena.

15.3 Problemer

- Det er problematisk å bare kunne jobbe i folks fritid. Det blir vanskeligere å motivere.
- Soldatene er primært i militæret for å lære seg andre ting – ikke lett å få fri til å drive med litteratur.
- Av en gruppe på fem soldater er det kun én igjen.
- Velferdsoffiseren er byttet ut midt i perioden.

Jeg ønsker å forankre tanker og metodikk hos ledelsen slik at vi mer kan jobbe i lag, og om mulig skape en kontinuitet.

Foto: Thorbjørn Løvland, Forsvarets Forum

16. ÅMOT KULTURHUS

16.1 Hva har skjedd i Åmot ?

I Åmot kommune har vi en leir som ble startet i 1997, så vi startet på ganske bar bakke. Man må skape arenaer/møteplasser hvor ting kan skje.

I etableringsfasen av samarbeidet startet vi bygging av idrettsanlegg i tilknytning til Rena Leir. Dette er det flotteste idrettsanlegget mellom Trondheim og Oslo. Det inneholder alle de fasiliteter en idrettshall må ha; dvs svømmebasseng på 25 m, varmtvannsbasseng, fotballbane med friidrettsbane rundt, lysløype og tennisbaner. Sivilbefolkningen har full adgang til anlegget. Rena leir er en såkalt åpen leir. Dette fungerer veldig bra.

Vi har eget driftsstyre for Rena leir, som det sitter representanter for Rena leir og kommunen i. Det er en som er ansatt i sivil stilling i Rena leir og det er en egen driftsavtale som regulerer bruken mellom de sivile og Forsvaret. Så var det byggingen av et kulturhus i Rena sentrum som skulle ivareta Forsvarets personell og soldatenes behov for kultur. Det vil si først og fremst med tanke på kino og bibliotek. Ingen slike fasiliteter er bygget i Rena leir. Det eksisterer en rammeavtale som sier noe om hvilke avtaler som skal være for kinobruk for soldater. Soldater får tilsvarende barnebillett på kinoen, dvs 25 kroner. Det er også en egen bruksavtale for Forsvarets bruk av kulturhuset.

Så ble vi altså spurt om å være med på det prosjektet som har vært gjennomført; sivilt-militært kultursamarbeid. Det første arrangementet som fant sted var åpningen av kulturhuset høsten 1999, hvor Forsvaret, lag og foreninger, høyskolen - som også er veldig aktiv innen samarbeidet i Åmot deltok. Alle disse presenterte seg og stilte med innslag under åpningen. Senere samme høst arrangerte vi også en kulturkveld hvor de samme aktørene deltok med ulike innslag, hver på sin måte. I denne sammenheng ble det nedsatt en styringsgruppe mot kulturdager 2000 som skulle kulminere med denne prosjektperioden. Det var arrangementer i kulturhuset, i Rena leir og i høyskolen.

Leiren ligger ca tre km utenfor sentrum, så det har også vært jobbet med å få i stand en transportordning. Dette både for å gjøre det enklere for soldater å bruke kulturhuset, men også for å gjøre det enklere for studenter og lokalbefolkningen opp til Rena leir. Det har ligget en utfordring i dette. Vi har jobbet opp mot fylkeskommunen for å få ordnet dette. Det ble iverksatt en prøveordning i juni i fjor. Problemet med dette var at da var det ingen studenter her, og heller ingen soldater i Rena leir, så timingen var ikke særlig god.

Før påske satte vi opp en lokal barnemusikal på Rena. En nystartet teatergruppe, som er sammensatt av representanter for hele Åmot-samfunnet. Dette er et godt eksempel på at integreringen fungerer på enkelte tiltak.

Det er satt ned en ny styringsgruppe som skal jobbe mot kulturdagene til høsten (2001) som inneholder representanter fra Forsvaret, høyskolen, lag og foreninger og Rena kommune.

16.2 Konkrete tiltak som har fungert bra

Vi har fått fasiliteter som gjør det mulig å enten delta aktivt selv eller å delta som publikum. I Åmot har det vært jobbet med å få realisert en idrettshal ihvertfall 20 år tilbake, uten at de lyktes med dette. Uten samarbeidet mellom Forsvaret og kommunen ville vi ikke hatt disse fasilitetene i dag.

Det har vært en god dialog mellom Forsvaret og kommunen, og da først og fremst mellom velferdspersonellet i Rena leir. Disse har vært pådrivere for et godt og konstruktivt samarbeid, Det er synliggjort gjennom noen konkrete tiltak at ting har lyktes.

16.3 Hva har ikke fungert så bra ?

Det å få til en transportordning har ikke lyktes ennå. Det er for få soldater som benytter seg av kinotilbudet. På grunn av avstanden ser de imidlertid en del på video i stedet for å ta seg ned til kulturhuset. Derfor jobbes det kontinuerlig med å få til et bedre transporttilbud.

Eierforhold/forankring

Det er ingen representanter for ledelsen i Rena leir. De har foreløpig vært representert gjennom de to velferdsoffiserene i leiren. Dette gjør noe med hele eierforholdet til prosessen. Vi mangler makt og myndighet til å gjennomføre dette på en skikkelig måte.

- Det har vært vanskelig å få formalisert en styringsgruppe i henhold til intensjonsavtalen
- Personer som har dette klart definert som en del av sin arbeidsoppgave
- Midler har ikke fulgt med prosjektet i tilstrekkelig grad
- Eierforholdet til prosessen

16.4 utfordringer framover

- Få på plass en formalisert styringsgruppe i forholdet til den intensjonsavtalen som skal skrives.
- Få ledelsen i henholdsvis kommune, Forsvaret og Høgskolen til å prioritere dette arbeidet.
- Midler til å kunne gjennomføre konkrete tiltak.
- Konkretisere hva det er vi har å tilby. Dette er en av de viktigste oppgavene for dem som skal jobbe med dette.
- Kartlegge behov. 200-300 soldater pluss 100 studenter hvert år. Dersom vi klarer å få med disse i lag og foreninger, har vi gode ambassadører fra hele landet.

17. PRESENTASJON AV PROSJEKTER HEGGELIA / BARDUFOSS / MÅLSELV

Statssekretærer, kjære kulturmedarbeidere!

Først vil jeg gi honnør til de to departementene, Forsvarsdepartementet og Kulturdepartementet, for at de har tatt initiativ til en slik konferanse. Det sier meg som en litt tilårskommen politiker at her er det noe tungt på gang i retning av det som vi har kommet hit til Tromsø for å diskutere. Så vidt jeg forstår ligger det an til at det sivil- militære kulturarbeidet, som jo har gått i bølger over tid i enkelte kommuner og også i Målselv, skal inn i mer faste former. Og det signalet synes jeg er meget verdifullt å ha med seg for alle som nå skal ta tak i dette skikkelig.

I Målselv har vi tradisjoner på å samvirke med Forsvaret. Det har vi gjort helt siden etter krigen, og det har betydd at i dag så har vi lagt godt til rette for at Forsvaret skal kunne være i Indre Troms. Vi har lagt til rette øvingsområder slik at man kan øve og oppdra skikkelige soldater her oppe. Når vi nå får Mauken/Blåtindfeltet samkjørt eller den korridoren i orden, så har vi antageligvis noen av de beste øvingsområdene for å oppdra soldater i Skandinavia.

Når jeg hører på Rena eller Åmot, så forstår jeg at vi har to forskjellige utfordringer. Siden vi har kommunisert med Forsvaret så vidt lenge, har vi brukt tiår etter tiår til å legge til rette på øvingssida. Jeg forstår at Rena har kommet veldig godt ut med å få leiren på plass. Det som da er den store utfordringa hos dem, er så vidt jeg skjønner å få øvingsområdene i orden. Det kan bli en fin utfordring. Men utfordringer tar man, så de må bare komme.

Sang og musikk, skyting og skiidrett har vi hatt i 200 år og det er dette som er grunnpilaren i kulturlivet i Målselv. Ut fra det har man da avledet mange ting, revyvirksomhet, osv rundt omkring. Det er slik vi vil ha det.

Jeg har med flere aktører som skal si noe om det som foregår i praksis, så jeg skal ikke si noe annet enn at jeg synes det er flott det tiltaket nå er på skinner, og vi tar den utfordringen i Målselv!

S tattssekretærer, kulturvenner. For å gi dere litt geografikunnskaper: Målselv kommune har ca 7000 innbyggere 3300 km², en innlandskommune som med grenser mot Sverige og grense mot havet, en og en halv gang så stor som Vestfold fylke.

17.1 Bakgrunn

Sivilt-militært kultursamarbeid har lange tradisjoner i Målselv. I likhet med det som Tor Pedersen var inne på tidligere, så var det jo prosjektkoordinatører på 70 tallet med lønnet prosjektleder. Fra daværende Kirke og undervisningsdepartement ble det tildelt midler, som var øremerket gjennom denne prosjektorganisasjon til lag og foreninger. Det som er litt interessant er at da grodde det fram foreninger som kredittinstitusjoner på 80 tallet som paddehatter – her var det penger å hente! På det meste var det fra departementet tildelt 370000 kr, og det kom inn ca 50 søknader til konkrete samarbeidsprosjekter hvor vernepliktige soldater var med innenfor i en eller annen form for aktivitet.

Fra da av og fram til 1999 så har det vært et samarbeid mellom lag og foreninger og kommunens kulturkontor/ turistkontor, men det har ikke vært noe særlig formalisert. I 1999 ble jeg innkalt til et møte i Forsvarets overkommando, jeg tror det var den 10. mai, hvor Forsvarets overkommandoen har tatt initiativet til å få det sivilt-militære kultursamarbeidet på skinner igjen. De hadde leid inn Lars Hauge som pådriver for å motivere oss ute ved avdelingen.

Jeg tror at vi kommer tilbake til dette med forankring i ledelsen på høyt nivå. Prosjektet ble forankret i FO/Velferds- og vernepliktsavdelingen og i Tillitsmannsapparatet, men manglet forankring i Prestetjenesten, i Voksenopplæringen og i Idretten. Forankring er avgjørende for at det skal bli noe av dette samarbeidet!

FO og Lars Hauge var her oppe på et møte hvor det var kalt inn kultursjefer fra samtlige kommuner, og der møtte også ordføreren, og det var veldig positivt. Ordføreren i Målselv ble så engasjert at han på kommunestyrets møte den 16 desember 1999 inviterte Lars Hauge med for å holde et innlegg. Og jeg tror budskapet gikk inn hos alle politikerne fra ytterste høyre til ytterste venstre.

Som sagt, det var tre kommuner som skulle være med på dette prosjektet: Åmot, Lødingen og Målselv. Lødingen er borte nå etter omleggingen av Forsvaret. Heggelia garnison og Bardufoss flystasjon i Målselv kommune skulle være med fordi de har hatt et samarbeide i en årrekke, faktisk helt siden flystasjonen ble etablert etter krigen og brigaden i Nord-Norge sin entré i Indre Troms.

Målet med prosjektet sett fra Forsvarets side er å få soldater (som hovedmålgruppe), befalsfamiliene og Forsvarets øvrige ansatte integrert i lokalmiljøet, i lag og foreninger i bygda.

Det å få til et samspill mellom Forsvaret og lokalsamfunnet, skaper felles utnyttelse av ressurser og kompetanse. Det er viktig å skape arenaer hvor folk med like interesser møtes. Vi kan dermed gi de vernepliktige muligheter til positive aktiviteter også utenfor leirgjerdet - i møte med stedets befolkning.

17.2 Gjennomføring

Som jeg sa, de vernepliktige er hovedmålgruppa. Og nå skal jeg si litt om hvordan vi gjør det. Vi har enda lang vei å gå og det er mye som ikke fungerer, men vi har i det minste gjort et forsøk.

Allerede på innrykksdagen når de vernepliktige møtes, starter vi kartleggingen av rekruttene for å få kartlagt spesiell kompetanse. Er du trener, musiker, spiller du gitar osv. Denne registreringen er meget krevende, men den prioriteres meget høyt. Det fører til at vi innen to dager etter innrykket har listen klar. Og etter hvert knytter vi kontakt mellom soldatene og lag og foreninger.

Soldatene møtes hos oss som regel på en torsdag, og påfølgende mandag drar de ut på øvelse.

Men det er en sånn gradvis tilvenning jamfør som det som Jens Harald Pedersen var inne på i går, med en myk overgang fra det sivile liv. Midt i denne øvelsen som varer fra mandag til fredag, gir vi dem en kulturell bit, og da vil jeg gå tilbake til høsten 1999 hvor vi hadde et show ute i skogen for 1200 vernepliktige soldater bestående av en Stand up-komiker og en gruppe som sikkert Statssekretæren kjenner veldig godt, som heter Mission Grup og som kommer fra Tromsø.

Dette var innertier! Vi kjørte tre slike show i løpet av kvelden av en times varighet. Det ga soldatene, de vernepliktige, en kulturopplevelse i en fase hvor de i høyeste grad trengte det. Tilbakemeldingen fra de tillitsvalgte har vært veldig god på akkurat dette. Også fra avdelingen var tilbakemeldingene gode. Mannskapet er på øvelse. De har vært ute, kanskje har de aldri ligget i telt før, vantrivselen begynner å bli stor. Så skjer dette.

Fra siste høsts innrykk formidlet vi fotballspillere. Situasjonen er kanskje ikke slik den er i Bardu. Det er et stort behov for håndballspillere, korps-musikkanter, trenere i ulike kategorier, for eksempel skiskyttentrenere og svømmetrenere. Soldatene var med på å redde eksistensen til Bardufoss svømmeklubb.

For å kunne drive et sivilt - militære kultursamarbeid, må vi i hvert fall ha oppegående og dyktige velferdsassistenter på kontorene. Vi er i en heldig posisjon fordi vi får lov til å håndplukke dem, plukke på øverste hylle fra soldatene. Vi har fra 20 til 50 søkere hver år, og vi får ta dem inn til et intervju, slik at vi får en sammensetning som vi tror er god for å kunne gi et godt tilbud. Vi hadde en tømmerer som var leder i noe som het Jostedalen Nutleikerlag. Er det noen som vet hva et Nutleikarlag er for noe? Det er en friluftsansettelse. En nut er jo en topp, de går fra topp til topp, og han var tømmerer! Vi hadde akademikere, høgskolekandidater, så vi prøver å få en sammensetning som gjør at vi kan gi soldatene et best mulig tilbud, og vi har vært heldig i så henseende.

Situasjonen var ikke så rosenrød sist høst fordi da hadde vi en veldig lav innkalling av soldater, og dermed få å velge mellom. Men de foregående årene har vi fått velge fra øverste hylle. Det kan vi gjøre fordi vi har ledelsen med oss, vi har en forankring i garnisonsledelsen.

17.2.1 Kulturkveld

To måneder etter innrykk arrangerer vi en kulturkveld hvor vi har innslag fra lokalsamfunnet og Forsvaret. Vi kaller disse kveldene bygde/kulturkveld. Og det går da ut på, som jeg nevnte tidligere, at lag og foreninger får presentere seg. Lag og foreninger hvor soldatene er med. Dette arrangerer vi i velferdsbygget. Ut fra den første kulturkvelden i 1999, kom ideen om å arrangere en kulturuke som vi da gjør i månedsskifte mars/april etter vinterøvelsen og før

påskeferien i en tid hvor de vernepliktige soldatene er tilstede. Det ble gjort første gang i 2000, og vi hadde da ca 3000 besøkende. I år hadde vi ca 4000 besøkende og dette må sies å være bra når Målselv kommune har 7000 innbyggere med stor geografisk spredning, og det under uka var ca. 1000 vernepliktige i avdelingen. Men utfordringen er å få mange, mange flere soldater med, og da må vi bruke de tillitsvalgte i en enda tidligere fase for å kartlegge hva soldaten ønsker av tilbud.

Vi kan nevne at vi gjennomførte følgende arrangementer:

- kurs i snøforming
- korpskonserter
- rockemønstring
- korkonserter
- dansekurs (dansekvelden var i form av alkoholfrie omgivelser og hadde ikke den store appellen)
- alpindag til riksgrensa
- Fun i vann
- barneforestilling
- Teater
- villmarkskveld
- kino ("Heftig og begeistret")

17.2.2   *Problemer*

Deltakelsen fra soldatene er for dårlig. Hvorfor? Orker de ikke? Er vi for dårlige til å markedsføre oss?

Jeg håper at denne konferansen kan komme med ideer som gjør at vi kan engasjere dem mer. Til neste år vil vi imidlertid ha med de tillitsvalgte med tidlig i prosessen, slik at vi kanskje kan legge opp til flere aktiviteter som går på den aldersgruppa.

Det som er veldig positivt med dette, er at vi har klart å profilere velferdsbygget i Heggelia som et kultursentrum i bygda, og noe som er viktig når vi tenker på hva som skal skje i framtida.

Det henger en skisse på veggen over nybygget som Forsvaret skal bygge for 94 millioner kr. I den forbindelse gikk Forsvaret ut til kommunen og spurte om de kunne tenke seg å være med, så her er det omvendt av det som skjer normalt; det er kommunen som spytter 50 millioner inn i et bygg som Forsvaret skal lage. Resultatet blir at vi får en stor idrettshall, felles bibliotek og en Black box, en sal ved siden av den store vi har i dag, slik at vi får mulighet til å kjøre aktivitet i to saler samtidig. Forprosjektet på dette skal være ferdig i begynnelsen av mai, det skal opp i Stortinget i høstsesjonen.

17.2.3   *Mål*

Målsettingen for arbeidet i framtiden er som jeg har vært inne på, å engasjere flere soldater og å få formidlet enda mer kontakt med lag og foreninger. Det krever utrolig mye ressurser, ikke minst personellmessig og økonomisk.

17.3 Finansiering

Ideelt sett burde kultur være selvfinansierende. Men vi må nok erkjenne at i realiteten fungerer det ikke slik. Som Jens Harald Eilertsen sa i går koster kultur penger. Hvordan skal vi så gjennomføre et arrangement som kulturuka uten midler? Det finnes sikkert flere muligheter, men vi har funnet en løsning som i årets arrangement ga fruktbar uttelling. Vi klarte i hovedsak å balansere prosjektet ved hjelp av inntekter av billettsalg og fra sponsorer. Da er vi inne på et tema som til nå ikke har vært fremmet. Jeg vil påstå at i kulturbegrepet burde også næringslivet være innberegnet. All den tid vi ikke får offentlige midler, er vi nødt til å hente penger fra næringslivet.

En som har arbeidet med å skaffe sponsorer vet at dette er tidkrevende. Det tar en del energi, og møter motstand. Du skal selge et produkt. Hovedutfordringen er å få næringslivet til å innse at de har noe å tjene på å engasjere seg.

Videre må vi skape forståelse for at aktivitet avler aktivitet. For vår del føler jeg at kulturuka har skapt øket aktivitet i sentrum ved at det er samlet mye folk i gatene.

Dette er en prosess som tar tid. Kulturuka i 2001 var bedre enn den vi arrangerte i 2000. Problemet er å få det private næringsliv til å bruke penger på noe som det i utgangspunktet er vanskelig å måle effekten av.

I og med at de fleste aktørene bidrar på frivillig basis, har vi lite utgifter knyttet til opptredener. Totalt sett er dette et billig arrangement. Årets kulturuke kostet 130 000 kroner. Av dette utgjør markedsføring om lag halvparten, dvs nesten 60 000. Resten knytter seg til selve gjennomføringen, som f. eks kjøp av lyd og slik type utstyr.

17.3.1 *Inntekter*

Knappe 40 000 på billettsalg og knappe 80 000 på sponsoravtaler og andre tildelinger som f. eks bidrag fra Målselv kommune på 25 000 kroner og Forsvarsfamilier i Troms som har bidratt med 10 000 kroner.

17.3.2 *Arbeidsfordeling*

Det er en post som ikke framkommer, og det er **arbeidstid**. Her kan nok det sivilt - militære kultursamarbeidet bli bedre. Totalt har Forsvarets personell fra Bardufoss flystasjon og Heggelia garnison bidratt med nesten 800 timeverk med denne uka. Det utgjør anslagsvis 130-140 000 kroner, nesten 250 av disse er overtidstimer.

Kommunens bidrag er 25 000 kroner i direkte støtte pluss deltakelse i planleggingsfasen. Som dere forstår er bidraget økonomisk og arbeidsmessig noe skjevt fordelt.

Hva kan årsaken være? Kanskje er vi i Forsvaret for lite flinke til å inkludere utenforstående? Kanskje er vi redde for å miste kontrollen med det som skjer, for sterkt eierforhold? Kanskje kommunen er så presset økonomisk at de ikke kan bidra? Noen vil kanskje tro at kommunen ikke er interessert i det som skjer, men det tror jeg ikke. Rettere sagt, det VET vi ikke er tilfellet!

Jeg har ikke svaret på disse spørsmålene, men dette er en av de tingene vi må finne en løsning på og som vil være en av målsettingene framover.

Denne utfordringen fra Solbakken tar jeg rett inn i sjelen, og det skal vi finne løsninger på etter hvert.

17.4 Sivilt-militært kultursamarbeid fra kommunens ståsted

Det er ofte slik at det blir mitt ståsted, og ikke hele kommunens, men slik blir det jo ofte. Det er sagt mye om historien om oppstarten til dette samarbeidet. Men jeg skal fortelle en historie som kan si noe om hvordan det var her før. På slutten av 60-tallet var det slik at vi dro oppover til Skjold i Øverbygd på 17. mai. Da skjedde det nemlig noe kjempe-interessant der, det var indianeroverfall. Da var kløvkompani på Skiold. Det kom en dilligence med vogntog trukket av hester, slik som det var for nybyggerne i "Ville Vesten", og så kom indianerne og overfalt disse. Det var like spennende hvert år! Dette var soldater og befal. Jeg er sikker på at de som deltok som aktører husker det like godt som jeg. Dette er et eksempel på hvordan sivilt-militært kultursamarbeid har fungert. Jeg tror at de som har deltatt i slike arrangementer, det være seg snøskulptureing, landsskytterstevner, indianeroverfall eller hva det skulle være, har fått en ballast senere i livet. Dette er gode ambassadører for stedet.

Etter hvert ser jeg mer og mer en annen side også. Denne siden kalles "humankapital". De som kommer på besøk for en kortere tid tar med seg store menneskelige ressurser, som jeg tror kommunen ikke har visst å ta skikkelig vare på. Dette får vi ta til selvkritikk. Har vi kanskje ikke ønsket å utnytte denne ressursen? Jeg har spurt lag og foreninger om dette. Mange gjør det, men mange griper ikke muligheten.

Det er kanskje en terskel for oss, men det er nok også en terskel den andre veien. De som kommer hit for 12 mnd, og som har en kulturell ballast, det er ikke sikkert at det er så enkelt å ta kontakt med lokalmiljøet. Det krever tid, penger (p.g.a avstander) og ikke minst velvilje fra Forsvaret som system. Det har kommet opp i løpet av disse to dagene at kanskje noe må gjøres med Forsvaret som system for å utnytte det potensiale som disse unge menneskene representerer. Jeg har tenkt mye på dette, men har ikke svarene.

Det viktigste er at de får være aktive. Det er viktigere enn at de skal være konsumenter. Samtidig er det lettere å være konsumenter. Der ligger utfordringen vår. Jeg tror at den beste løsningen er at de får delta i prosesser som tar så mye tid at det vil kreve to til tre år. Og de må bruke mye mer tid til kulturaktiviteter.

Vi kunne spørre dem om hva de ønsket, og hvordan det burde legges til rette. De kunne være med på prosessen. Kanskje er det noen som er med, men det er ikke mange, jeg vil tippe 5-10%, max. Mange er kreative, men hva gjør det med kreativiteten at man ligger på rygg på brakka og ser på TV når en ikke er ute og "kriger"?

Dersom man ikke når fram med dette, er nest beste løsning at man nytter det militære kommandosystemet isteden. Alle skulle bli beordret til å møte kultur, minst én gang i løpet av et år. Da må det selvsagt forankring til på toppnivå.

Etablere forankring i ledelsen, hvordan gjør man det når ledelsen ikke ønsker at soldatene bruker tid på dette? Da må man i mye større grad legge inn kulturaktiviteter i pensum på Krigsskolen og på Forsvarets Høyskole. Det er de som burde drive med teatersport og stev. Jeg tror at noe ligger her, fordi vi snakker om ungdommene som skal være kulturbærere i framtiden. Et Kulturheimvern vil ikke være noen dårlig tanke.

17.5 Kommentarer til innlegget

Løvhaugs forslag om å beordre soldater til å delta i kulturelle aktiviteter vakte til dels sterke reaksjoner. Det var imidlertid en viss enighet om at kulturelle aktiviteter kunne innlemmes i dagens tjeneste. Problemet er å få de militære sjefene til å innse viktigheten av åndelige verdier for trivsel.

Statssekretær Roger Ingebrigtsen

18. AVSLUTNING

SIVILT-MILITÆRT KULTURSAMARBEID

Det har vært veldig hyggelig og lærerikt å være til stede under denne konferansen. Det er veldig viktig at ulike sektorer i samfunnet vårt tidvis møtes. Det kan være miljøsektoren og samferdselssektoren, eller som i dette tilfellet kulturlivet og Forsvaret. I et lite land har vi mye å lære av hverandre. Mange miljøer har veldig mye å lære av Forsvaret, ikke minst kultursektoren. Jeg synes at denne konferansen kan stå som et uttrykk for dette. For maken til bedre organisering, struktur, disiplin i arbeidet, opplever i hvert fall jeg ganske sjelden på kulturfeltet. Måten å organisere en konferanse på og måten man fremstår med ønske om fremdrift og konkrete resultater, er noe vi på kulturområdet har mye å lære av. Det er mye flinke folk også i kultursektoren, men det er kanskje ikke slik at kulturarbeidere først og fremst har et fokus framover og veldig klare rammer for det som skal gjøres i framtiden. Her har vi veldig mye å lære fra Forsvaret.

Jeg har lyst til å si noen ord først, før jeg går inn på det konkrete samarbeidet mellom Forsvaret og kultur, om et par ting for å gi et overordnet bilde av hva vi sammen skal forsøke å styre. Det partiet som jeg tilhører, Arbeiderpartiet, ønsker jo å ta mye av æren for det landet som er bygget opp, ikke minst i tiden etter forrige verdenskrig og fram til i dag. Det er ingen tvil om at den oppbyggingen fra 1945 og fram til i dag den har den generasjon politikere som Einar Gerhartsen og Trygve Bratteli veldig mye ære og ansvar for. Men hva var det disse folkene var opptatt av, jo de var opptatt av de materielle tingene. Rett og slett fordi det dreide seg om et land som var et av de fattigste lan i Europa helt fram til århundreskiftet, helt uten infrastruktur helt uten den type strukturer et samfunn trengte for å virkelig kunne skape velferd for alle. Så Gerhartsen hadde et veldig sterkt fokus på murstein, på asfalt på materialer og på å bygge opp Norge gjennom disse tingene. Og det var helt riktig, det var helt nødvendig. Nå tror jeg at vi har kommet til et såkalt paradigmeskifte der det i forrige århundre å bygge opp landet var å bruke asfalt, det var å bruke murstein. I dette århundre vi det å bygge opp Norge dreie seg om ikke minst å bygge opp landet gjennom de tingene vi ikke kan ta på, men som likevel gjør livet helt og meningsfullt, og da ikke minst kunst og kultur. I dette landet har vi vært veldig opptatt av hva vi skal leve **av**. Nå har vi blitt et av verdens rikeste land. Jeg mener at tiden er inne, også i Forsvaret, til å være ikke minst like opptatt av hva vi skal leve **for**.

Vi har skapt et samfunn, et ganske rikt samfunn. Vi har en ganske lik fordeling av goder. Men nå er som sagt tiden inne for et mye sterkere fokus inne politikken og i samfunnsdebatten til å skape verdier vi faktisk ønsker å leve for. Derfor har denne regjeringen sagt at satsing på kunst og kultur, og da ikke først og fremst Franz Wideberg-bilder eller å bygge en opera, men kunst

og kultur for hele det norske folk. Med all dens ulikheter og ulike interesser som et hoved satsingsområde for regjeringen. Og vi ønsker å bruke det jubileet vi har i 2005 (vår selvstendighetsdag) å trappe opp satsingen på kunst og kultur. Hvert år i budsjettene, men også fokuset i det enkelte departement. Og Forsvaret er en helt sentral del av det norske samfunn. Vi kan ikke satse på kunst og kultur uten å også gjøre det innefor forsvarssektoren av ulike grunner.

Jeg synes at dere som har vært her har vært veldig flinke til å tegne et bilde av hvorfor det er viktig for Forsvaret å satse på kunst og kultur. Og det blir på mange måter en gjentakelse å si det, men det første og viktigste: En god soldat er et **helt** menneske, og store deler av et årskull unge menn i Norge bruker nær et helt år av sitt liv for Forsvaret. De kan ikke bare satse på kunst og kultur for de som er 16, og de som er 20 og de som er 60 år, men selvfølgelig må også på de som i en bestemt periode av livet sitt avtjener verneplikten, ha samme rettigheter, samme kravet til det fellesgodet som heter kunst og kultur i samfunnet. Så det er egentlig ikke behov for flere begrunnelser for hvorfor det er behov for kunst og kultur i Forsvaret. Men i tillegg mener jeg at det bør være sterkere forsvarspolitiske grunner for å satse på kunst og kultur. Det må være et poeng at den som i enhver kritesituasjon skal forsvare et eller annet, **vet** hva han skal forsvare. Det nytter ikke bare å vite hvor grensen går, og at det bor 4,2 millioner mennesker innenfor denne. Det må jo være en fordel for Forsvaret å vite at de som er til sjøs, i lufta, og til på land har et forhold til vår historie. Det er det kultur handler om: Å vite hvem vi er. Vite at vi faktisk var et av de fattigste land i Europa, vite at vi gjennom tung innsats fra enkeltindivid har bitt oss fast i disse berghyllene og blitt et av verdens rikeste land. At vi gjennom noen mennesker har spredt kunnskap om Norge til hele verden enten vi snakker om Munch eller vi snakker om Grieg. Vi skal også vite at hvert enkelt lokalsamfunn i Norge har sin egen identitet å forsvare. Jeg er sikker på at en god soldat, en som skal være med på å forsvare Norge, er en bedre soldat dersom han får forsvare landet ut fra et helhetlig syn på et samfunn og et menneske, og ikke bare at vi har noen grenser og fronter som vi for enhver pris skal holde.

Hvis vi ser rundt i samfunnet for øvrig, er det jo slik at, ta en bedrift som Hydro. De skal primært holde på med olje og gass, men de bruker jo veldig mye tid og krefter på kunst. Dette fordi de vet at et helt menneske som skal jobbe på olje og gass sektoren, enten det er på markedet eller det er på en plattform, blir en bedre oljearbeider eller en bedre økonom dersom har en følelse av at han er i en bedrift som satser på noe nytt, og ikke bare på det smale fokuset. Det gjør alle bedrifter etter hvert. Til og med regjeringen sitter hver eneste fredag og leser dikt for hverandre. De skal primært være opptatt av å styre landet, men det å styre Norge handler om mer enn bare de enkelte papirer, notater, dokumenter og et embetsverk. Det handler også om å få noen opplevelser som gjør oss litt rikere, og som får litt flere ting til å røre seg i dem.

Så er det et par ting som noen kom inn på her i går som det kan være verdt å komme inn på. Det var en som var opptatt av hva som skjedde i 1971 eller 1972 på Setermoen, da alt var så mye bedre enn i dag. Da kom alle inn på samfunnshusene og alt fungerte så godt. Jeg har vært med i politikk i mange år. Jeg har alltid hørt fra andre, ikke minst min far, at alt var så bra før. **Da** møtte folk opp på møter, **da** var ungdommen engasjert! **Da** skjedde det virkelig ting i lokalsamfunnet. Men hva var det de gjorde før? Min far var partisekretær, han kjørte rundt i en gammel bil og så hadde han med seg Donald Duck-filmer. Og mitt poeng er på 1960-og 70-tallet var det ikke så mange steder hvor folk møttes og fikk fellesskapsfølelse. Folk kom jo ikke for å høre om det norske arbeiderparti, de kom for å se Donald Duck som var en stor affære, som kanskje kom en gang i halvåret. Og slik var det sikkert på Setermoen også på 1970-tallet. Det var vel ikke all verden av kulturtilbud den gangen, og selvfølgelig så var det slik at de vernepliktige som i dag kan sitte å surfe på internett, eller se på en rekke TV-kanaler. Den gangen var det knapt en eneste TV-kanal tilgjengelig, og definitivt ikke noe som het internett. Selvfølgelig brukte de disse tilbudene, for det var de eneste tilbudene som fantes. Så det å se

tilbake i tid og huske på hvor flott alt var før, det tror jeg har liten hensikt. Utgangspunktet må være det samfunnet vi har i dag. Det samfunnet som har en rekke TV-kanaler, og Big Brother. Et samfunn som har internett som gjør det mulig å surfe på nettet over hele verden og som gjør det mulig å snakke med mennesker fra Australia i sann tid. Dette samfunnet lever vi i, og så kan vi mislike eller like det, men vi må ta utgangspunkt i det. Det å legge et dansearrangement i samme tid som Big Brother er på TV, er dårlig planlegging. Jeg var selv på et møte i Kristiansund hvor vi ble jagd vekk fordi det skulle vises Big Brother på storskjerm. Hva nå enn Big Brother er, vi lever i Big brother-samfunnet, og vi kan ikke bekjempe det, men vi kan forsøke å gi et tilbud om et alternativ til det og møte folk på den arenaen. Så jeg bare håper at de som er litt eldre ikke ser for mye tilbake på hvordan det var før, men tar utgangspunkt i samfunnet slik det er i dag. Det er flott at vi planlegger i dag, men vi må huske at de vi planlegger for er 18, 19 og 20 år, og at det dem det gjelder.

Så var det det andre, dette med økonomi og ressurser. Det er jo slik at hver gang noen kommer på noe lurt, så blir det med en gang et rop om mer penger. Men det er ikke sikkert at hver gang vi skal gjøre noe mer ut av en ting klarer å få tak i så mange flere friske midler. Singsaas og jeg er ikke i stand til her å si at vi kommer tilbake i år 2002 og legger inn 100 millioner eller 15 millioner til kultur i Forsvaret i budsjettene. Og uten på noen som helst måte å gå inn på ditt område, Singsaas, så har jeg likevel lyst til å si både til Forsvarsdepartementet og kommunaldepartementet, til Forsvarets ledelse og til de stående avdelinger, at mens kulturdepartementet har et budsjett på 3,6 milliard kroner, som skal drifte 22 teatre, 7 orkestre, en opera, osv, så har vi fortsatt et forsvarsbudsjett på om lag 27 milliard kroner, inkludert internasjonale operasjoner. Og jeg er helt enig i at vi må bruke nesten alle disse pengene på uniformer, på drivstoff, på øvelser, på virksomhet som går ut på at det kan oppstå en krisesituasjon en dag. Det er derfor vi har et forsvar. Og så har vi i tillegg en kommunesektor som hvert år får tildelt 186 milliard kroner fra kommunalministeren. Og jeg er helt enig i at disse pengene må vi primært bruke på sykehussenger, på veier, og på skoler, men 186 milliard pluss 27 milliard er altså 1/3 av statsbudsjettet, og er det mulig at det går an å bruke en promille eller en prosent av disse pengene til noe som ikke handler om kuler og krutt, eller sykehussenger, men som handler om vi alle her er enige om er viktig å satse på i en ny tid? Grunnen til at jeg sier det, er at jeg ikke er så sikker på at vi klarer å pumpe flere penger inn, men at vi når vi opplever nye behov i et samfunn, må man spørre: Kan vi gjøre ting dels annerledes? Og kan vi dels frigjøre midler fra noen av de tingene som vi syntes var bare viktig før og gjøre litt mer av ting vi synes er viktig nå i en ny tid? Så jeg mener at hele forsvarssektoren må gå gjennom sine budsjetter, og litt sånn tabloid sagt: Kanskje må man ta en tur mindre med en F-16 og kanskje må vi øve et halvt døgn mindre enn det vi gjorde før for å ha råd til å tilføre både det sivile samfunn, soldater og befal noe mer enn det å ligge ute i skogen og øve.

Så til en konkret oppgave som jeg føler at vi har foran oss nå.

I Norge har vi en tendens til å vente på hverandre, at noen andre skal sette i gang å ta initiativet, enten det er Forsvarsdepartementet eller Fylkeskommunen. Vi fikk illustrert her på konferansens første dag at det finnes et hav av tilbud. Jeg mener at vi har illustrert at Kulturdepartementet og Forsvarsdepartementet har ønske om å satse på dette arbeidet og et fokus. Nå føler jeg at initiativet ligger ute i det enkelte lokalsamfunn i spennet mellom det sivile og det militære. Det er ingen grunn til å vente på Fylkeskommunen, det er ingen grunn til å vente på Forsvarsdepartementet og det er ingen grunn til å vente på forsvarssjefen eller kulturministeren. Det er egentlig bare å gå i gang. Dette må på en måte være budskap nummer en.

I går fikk vi illustrert en del strålende eksempler på hvor godt det kan fungere. Men det som kan være litt farlig på slike konferanser, er at de som er aller flinkest og kommer og viser seg fram, kan skremme dem som ikke har kommet like langt i arbeidet. Det som i friidrett, på 800

meter hvor det blir brukt en hare foran løperne, for at disse skal løpe fortere, sette nye rekorder. Dersom haren ligger for langt foran, har løperne ingen hjelp av den. Så jeg tror at det er riktig å si til dem som ikke har kommet så langt innen sitt lokale arbeid, at dere ikke må la dere skremme av dem som har holdt på med dette lenge og har kommet godt i gang med sitt arbeid, men heller gå i gang med eget arbeid uansett status i dag. Og så tror jeg at det er viktig å få formalisert arbeidet, få utarbeidet en ordentlig avtale. Vi kan ikke ha en kultursatsing i Forsvaret som tar utgangspunkt i at man akkurat det året hadde en veldig engasjert velferdsoffiser eller en flott oberstløytnant som syntes at dette var viktig. Det må være rollene og ikke personene som skaper kontinuitet her, avtaler mellom det sivile og det militære liv.

Og så har vi fått en veldig viktig beskjed til Kulturdepartementet og til hele kultur- Norge: Det nytter ikke å ha massevis av gode tilbud gående parallelt, hvis ikke folk vet om det. Og det er jo også et av de problemene vi har i Norge: Vi er veldig opptatt av å starte opp nye ting, pumpe inn penger der, men bruken av det har vi ikke samme fokus på. Og jeg er helt enig. Under vårt departement ligger det en massevis av ting som går parallelt. Det er egne folk som skal markedsføre det, egne folk som skal selge billetter, osv. Behovet for fornying er skrikende også på vår side. Det er vår oppgave, og ikke minst ledelsen i Kulturdepartementets oppgave, å sørge for at de kulturkronene vi bruker når ut, at folk vet om at tilbudene finnes. Så jeg vil på bakgrunn av det som har skjedd disse dagene stille spørsmål om det er nødvendig å ha så mange parallelle institusjoner gående, eller bør vi i likhet med Forsvaret kraftsamle virksomheten for å få mer ut av kronene. Jeg tenker ikke bare på å få mer penger til kultur, men også på å få mer kultur ut av pengene.

Til slutt om denne konferansen: Stemningen her viser at denne konferansen har fungert veldig bra. Det er grunn til å tro at det kommer til å skje ting rundt omkring allerede i de nærmeste dagene i de enkelte lokalsamfunn. Jeg er også veldig imponert over samhandlingen mellom sivile og militære på denne konferansen i dette arbeidet. Det er altså noe som heter østerrisk trav. Det er en sport hvor du får hesten til å ri sidelengs. Det ser veldig vakkert ut, men det gir særlig framdrift. Denne konferansen har på ingen måte vært østerrisk trav. Det har heller vært en galopp framover, hvor vi er enige om omtrent hvor målet står. Og så synes jeg at vi skal si til dem som står bak denne konferansen at de har gjort en fremragende jobb. Det hender at folk i min bransje får ros for at vi har laget et eller annet, men det er ikke vi som har laget det, vi har bare hatt gleden av å være til stede. Embetsverket i Forsvarsdepartementet, sammen med embetsverket i Kulturdepartementet, folkene fra Forsvarets overkommando, lokale arrangører her i Tromsø som har gitt oss noen strålende dager med veldig godt faglig innhold. Det er ingen grunn til å vente, det er bare å gå i gang. Vi kommer ikke til å legge inn noen penger i morgen til dette, det er mulig Forsvarsdepartementet og Kulturdepartementet må gå noen runder for å se om det kan hentes noen midler til å starte ting framover, men først og fremst må vi innenfor rammene til Kulturdepartementet og Forsvarsdepartementet se hva som kan gjøres der.

Jeg er veldig glad for at Kulturdepartementet fant fram til gode underholdere fra Tromsø, dette er ikke vanskelig. Tromsø ligger godt an på kultursektoren, og slik sett passer det veldig bra at konferansen ble lagt til akkurat denne byen.

På vegne av Forsvarsdepartementet og Kulturdepartementet takker jeg for den store deltakelsen under denne konferansen.

19. GRUPPEARBEID

19.1 Gruppe A

Hvilke kriterier bør ligge til grunn for et felles Kulturhus, herunder samarbeidsformer, ansvarsforhold, beliggenhet, krav til fasiliteter, aktuelle aktiviteter, ivaretagelse av kunstformidling og kunstoplevelse, samarbeid om felles bibliotek osv, hvordan utnytte allerede eksisterende bygningsmasse?

19.1.1 *Samarbeidsformer og ansvarsforhold*

- Styringsgruppe av ansvarshavende
  - sivilt/militært
  - forankret på ledernivå
  - ha referanse/kontakt med brukergruppene
  - det bør vurderes å ta med arkitekt
- Klare ansvarsforhold/fordeling
- Felles målsettinger
  - brukers behov og ønsker
- Intensjonsavtale for bruk av huset
  - Idégrunnlaget for bruk
- Ansvar for drift må ligge enten på sivil eller militær side

19.1.2 *Beliggenhet og krav til fasiliteter*

- Fleksibilitet
- Et felles møtested
- Kvalitet med hensyn til brukerbehov
- Gode tekniske løsninger
- Krav fra institusjonene
- Flerbruk

19.1.3 *Aktuelle aktiviteter/egenaktiviteter*

- Trekkplaster
  - Bowling
  - Kafeteria
  - Kino
  - Utstillinger
  - Musikkrom
- Sosiale møteplasser
- Egnede bruksrom for diverse aktiviteter

19.1.4   *Ivaretagelse av kunst og kunstopplevelse*

- Lage en helhet av hvordan man presenterer kulturhuset (profil)
- Kvalitet og kompetanse
  - arrangører og ledelse
- Kunne bruke mange kanaler
- Kunne gjennomføre tema i flere kanaler
- Stikkord: Kvalitet

19.1.5   *Krav til plassering av – og samarbeid om bibliotek, kantine, kino, m.m.*

- Fellesarealer må møtes tidlig
  - foajé som samlingspunkt?
  - lett tilgang
- Funksjonelle krav

19.1.6   *Hvordan utnytte allerede eksisterende bygningsmasse?*

- Hensiktsmessig
- Kostnadseffektivt
- Brukervennlig

Eksempel: Bygge sammen med velferdsbygg

19.2 Guppe B

Hvilke forutsetninger (sentrale, regionale og lokale) må ligge til grunn for å utvikle et godt sivilt-militært kultursamarbeid ved militære avdelinger og deres vertskommuner, herunder:

- a) ressursfordeling/økonomi, personell
- b) rapporteringsformer/krav/samarbeidsformer
- c) samarbeid om nybygg, anlegg, m.m.
- d) annet

- Forankring på ledernivå
- Kontinuitet på personellsiden
- Lik ressursfordeling mellom kommunen og Forsvaret
- Felles arrangementer må koordineres
- Felles kulturkalender som gis ut en gang pr mnd
- Integrering av nyankomne. Snarest. Gjøre disse kjent i lokalområdet. Dette gjøres også for befal med familier
- Kartlegge interesser for å kunne skreddersy arrangementer
- Skape flere felles-arenaer
- Gi vernepliktige informasjon før innrykk. Sende informasjon.
- Dagbok spesielt for kommunen hvor Forsvaret skal inngå
- Oversikt over kontaktpersoner; velferdspersonell og kulturkontor.

19.3 Gruppe C

Hvordan bør et sivilt-militært kultursamarbeid organiseres lokalt for å ivareta:

- a) ansvar, initiativ og eierforhold på alle nivå
  - b) VUPIKT¹-samarbeidet
  - c) Lag og foreninger
-
- Ansvar: Ledelsesforum forankret i kommunal ledelse og militær ledelse (f. eks. Åmot og Elverum + Forsvaret)
  - Initiativ og eierforhold: et samarbeidsforum etableres (6 pers; to fra hver kommune + to fra Forsvaret) – Inkluderer VUPIKT

---

¹ Velferdstjenesten, Undervisning, Prestetjenesten, Idrett, Kantinetjenesten, Tillitsmannsorganisasjonen

19.4 Gruppe D

- a) Hvordan kan de sentrale og regionale kulturleverandørene (sivile og militære) etablere et samarbeid og kosteffektive tilbud til de respektive lokale leverandører?

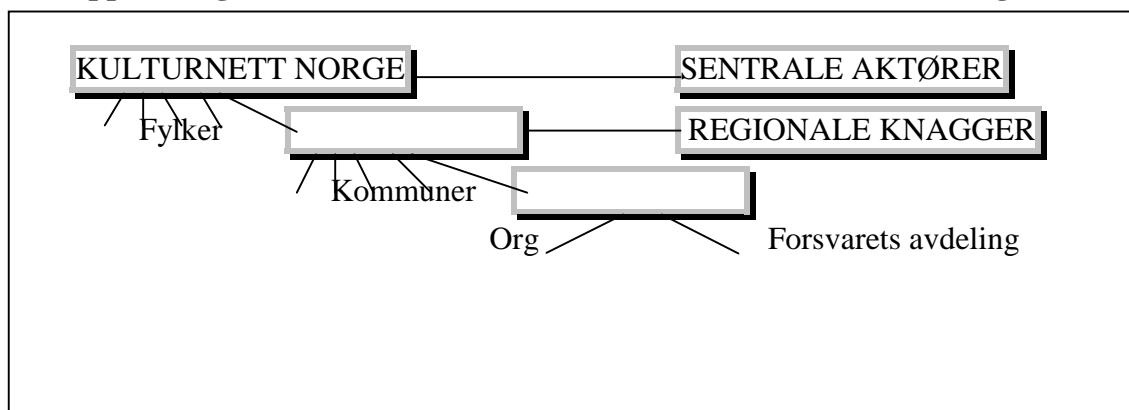
Enhver form for rasjonelt samarbeid vil øke kosteffektiviteten!

- Forsvaret opplever at det til nå har vært et skjevt bytteforhold
  - Manglende synliggjøring av kostnader
- Etablering av kontaktnett
  - Aktører under kulturdepartementet
  - Aktører under Forsvarsdepartementet
- Fjerne stigmatisering
- Rikskonsertene
  - Her har Forsvarets musikkorps lenge vært en aktør...
  - Kombinasjon av dag/kveld arrangementer
  - Samkjøring av kveldsarrangementer lokalt
- Forsvarets musikkorps
  - Har allerede framføringer for alle, men spesielt synliggjøring av ”subsидieringen” her er essensielt. For eksempel duoen her i går er et typisk fellestilbud som vil gi stort utbytte til alle.
- Gjensidig informasjonsutveksling (også sivilt-sivilt se 1 b)
- Samkjøring
  - Aktiviteter koordineres for at flest mulig skal kunne nyte godene
- Erfaringsutveksling
  - Finne nisjer som instanser innehar spisskompetanse på
- ❖ Knagger
  - Fellesarrangement
  - Fasiliteter/infrastruktur
  - Aktører

b) Hvordan kan de sentrale og regionale kulturleverandørene (sivile og militære) nytte internett som informasjonsverktøy i kultursamarbeidet?

- Kulturnett Norge
- Alle knyttes til Kulturnett Norge på forskjellige nivåer
- Opprette målrettede mailinglister
  - Diskusjonsfora
  - Tilgjengelighet
  - Kompetansepool
  - Behovsredegjørelser og evalueringer

Oppstartingsmodell for hvordan et siv-mil kultursamarbeid kan fungere:

19.5 Gruppe E

Hvilke modeller for samarbeid mellom militær avdeling og vertskommunene kan skape de mest kosteffektive kulturtiltak, herunder:

- a) Hvordan sikre kontinuitet til tross for utskifting av personell/vakanser, sivilt og militært?
- b) Hvordan fordele kostnader?
- c) Arbeidsfordeling mellom Forsvaret og kommunen
- d) Hvordan sikre en rettferdig fordeling av sivil/militær bruk av bygg og anlegg i forhold til innsats?
- e) Hvordan sikre at gjensidig kunnskap om sivil/militær kompetanse når fram til målgruppene?
- f) Hvordan kan kommunen få kjennskap til det militære personelletts kompetanse?

19.5.1 *Kontinuitet.*

- Oppjustere stillingene
- Gjøre om militær stilling til sivil.
- Forankring i ledelse siv og mil
- Opprette en stilling som kan ta seg av koordineringen
- Intensjonsavtalen fra Forsvarets overkommando kan være med på å gi kontinuitet
- Øke velferdspotten i et kommunalt samarbeid
- Skaffe midler fra departementene, fylkeskommunen
- Mulighet for å opprette et siv-mil kulturfond; evt overskudd fra tidligere arr kan nyttes til senere arr.

19.5.2 *Arbeidsfordeling*

Velferdstjenesten og kulturkontoret

Felles langtidsplanlegging

Inkludere VUPIKT, lag og foreninger

Rettferdig fordeling bygg og anlegg. Bytteavtaler, likt mot likt

Løse opp skarpe skiller mellom militæret det sivile.

19.5.3 *Kompetanse*

- Informasjon ut til brukerne
- Åpen leir med presentasjon om hva som foregår innenfor leirgjerdet, gjerne årlig eller oftere
- Soldatenes kompetanse registreres ved innrykk. Skaffe ressurspersoner som kan være med i arbeidet
- Utveksle interesser. Verktøy for å kategorisere/lage oversikt på registreringen.
- Gjensidighet i hvordan man ønsker framtidig utvikling.

Kommunikasjon mellom impliserte parter.

19.6 Gruppe F

Sivil ungdom og soldater er hovedmålgruppe for sivilt-militært kultursamarbeid.

- a) Hvilke kulturtiltak er mest aktuelle i kommunikasjon med målgruppen?
- b) På hvilken måte kan et sivilt-militært kultursamarbeid nyttes i det holdningsskapende ungdomsarbeidet i lokalmiljøet?
- c) Hvilke samarbeidspartnere bør i så fall trekkes inn i samarbeidet?
- d) Hvordan kan målgruppen påvirkes til å gå fra tilskuerrollen til deltakerrollen? Hvordan kan befalsfamiliene ivaretas som gruppe i dette kultursamarbeidet?
- e) Hvordan kan man få til et samarbeid med studentmiljøene?

19.6.1 Samarbeidsgrupper

- TMO
- Ungdomsråd
- Elevråd
- Etc.

Ungdom vet hva ungdom vil. Lag et utvalg sammensatt av medlemmer fra disse grupperingene.

Det er svært viktig å ta disse med helt fra starten av. Det er viktig at de er med på å bestemme hva de skal engasjeres i. Dette kan ikke befal eller sivile myndigheter bestemme for deretter å prakke det ned over skuldrene på ungdommen.

19.6.2 Aktuelle kulturtiltak

- Band musikk
- Sport
- Data
- Etc.
- Tilskuerrolle til deltakerrollen
- Info

Stedlige forskjeller.

19.6.3 Forsvarsfamilier i Troms

- Informasjon om tilbudene, alt som er tilgjengelig.
- Jentekompaniet Befalsfruer som tar seg av nye tilflyttere. De gjør også en del for soldatene.
- Forestillinger for barn
- Aktiviteter for barn og voksne

Det er veldig smart å ta med sport og idrett i dette bildet.

19.7 Gruppe G

Sivil-militært kultursamarbeid vil arte seg forskjellig basert på geografiske forhold. Hvordan kan samarbeidet utvikles, og hvilke kulturtilbud bør ivaretas?

- Systematisere/organisere kommunikasjon (møter, fora, prosjekt, osv)
- Kontaktpunkt kommune kultursekr. og Forsvar (velferdsoffiser)
- Må tilføres ressurser (prioriteres)
- Begynne i det små, bygge videre på det etablerte.

Kulturtilbud som bør ivaretas. Kartlegging. Kunden i fokus; målgruppene. Mangfold. Få eller ingen tilbud bør utelukkes over tid.

Gruppe H

Utarbeid og presenter en ideell intensjonsavtale for et tenkt optimalt sivilt-militært kultursamarbeid, som også gjenspeiler VUPIKT-rollene

Her har vi alle bitene i puslespillet samlet. Dette er en utmerket anledning til å få til dette.

19.7.1   *Intensjonsavtale*

Kommunen og Forsvaret forplikter seg til å samarbeide om alle sider av kulturlivet og felles utnyttelse av ressurser der det er naturlig og målrettet.

19.7.2   *Målsetting*

Integrering av Forsvarets personell

Videreutvikling av kultur for målgruppene. Forsvaret skal gi en naturlig overgang mellom det sivile liv og det militære slik at det er mulig å fortsette på de aktiviteter som man drev med før tjenesten.

19.7.3   *Forpliktelser*

Inkludere det lokale *hele* kulturlivet

Hvert år må det utarbeides en handlingsplan hvor ressurser blir stilt til rådighet (ikke nødvendigvis penger)

Ansvar ligger hos ledelsen kommune - Forsvaret. Styringsgruppe hvor medlemmer fra VUPIKT skal være representert.

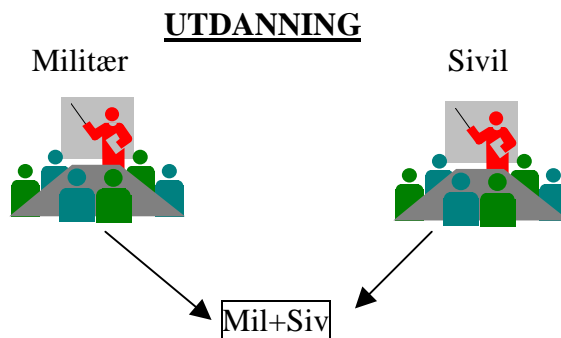
19.8 Gruppe I

Lag og foreninger forestår en vesentlig del av det lokale kulturtilbud.

- Hvordan kan lag og foreninger på best mulig måte innlemmes i et sivilt-militært kultursamarbeid?
- Hvilke fordeler kan disse ha av samarbeidet, herunder hvordan kan Ungdommens Kulturmønstring fungere som en katalysator for dette samarbeidet?
- Hvordan skape en arena hvor de vernepliktige i større grad integreres med den lokale ungdom og stedets befolkning gjennom positive aktivitetstilbud?

Nøkkelen til alt er først og fremst at de rette personene er tilstede på denne konferansen.

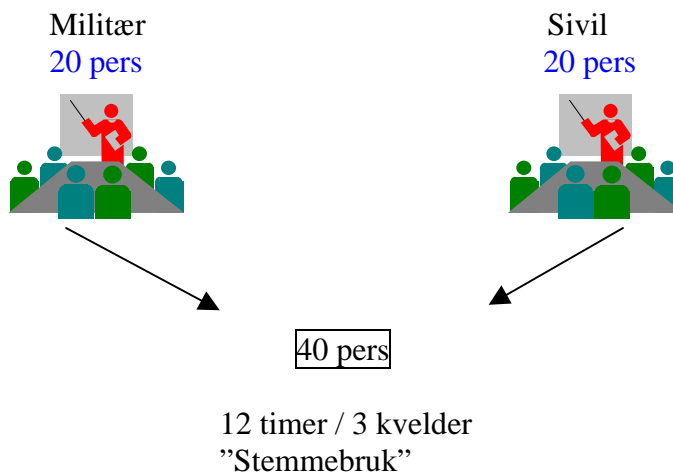
- Forankring
  - Kompetanse (reg)
  - Invitasjon
  - Informasjon
  - Utveksling av ideer/behov
- Økt tilbud (volum/kvalitet)
  - Nye muligheter
  - Ungdommens kulturmønstring: Oppnå positive opplevelser
  - Erfaringer – gi positiv og raskere utvikling.
-

24 timer/12 dager

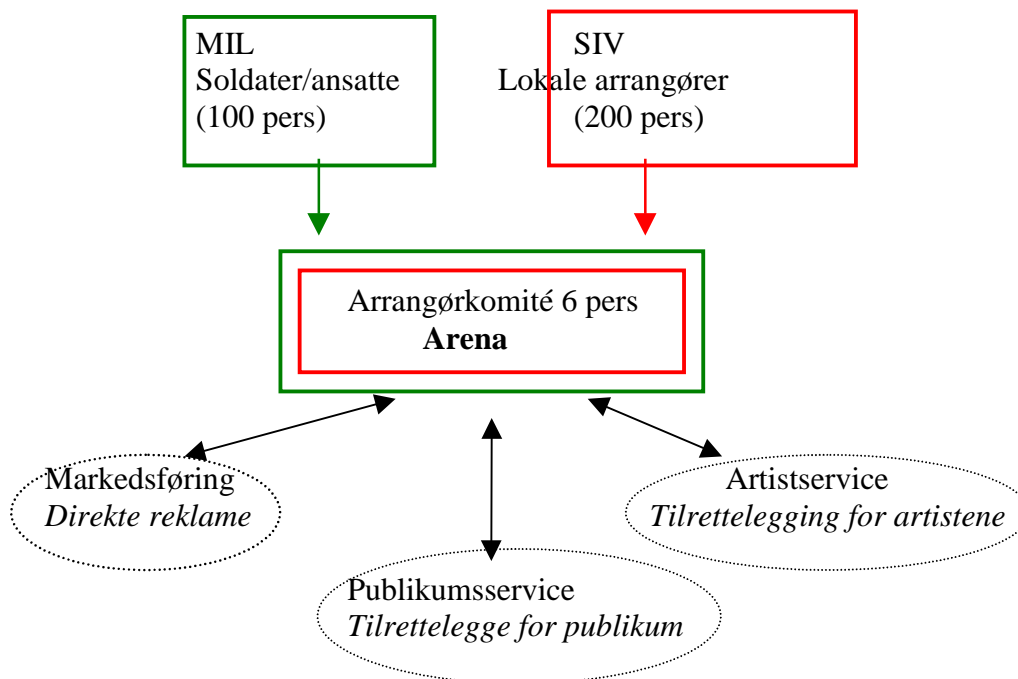
eks. 5 vt kurs i harmonilære eller teatersport

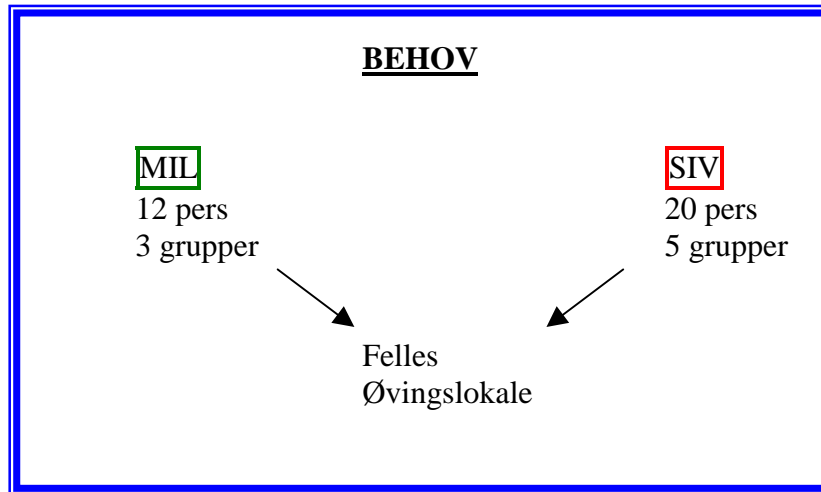
KURS/SEMINARER

ARRANGØRUTVIKLING

- Arrangørutvikling i forhold til egne (interne) arrangementer og til arrangementer med profesjonelle tilreisende utøvere.

”Det plutselige øvingslokale”:

To containere satt sammen – 25 kvm rom m/ lydisolert inngangsparti og stort vindu.

Demper lyden 49 db.

Pris ca kr. 300 000,- levert Tromsø.

Utstyr kan søkes gjennom MVO – prioritert område.

19.9 GRUPPE J

Start arbeidet med utforming av videreutvikling av samarbeidsformer, målsetting og intensjonsavtale for et framtidsrettet sivilt-militært kultursamarbeid lokalt og regionalt.

Mye er allerede nevnt!

Gruppen brukte mye tid på erfaringsutveksling.

19.9.1 *Samarbeidsformer*

Oversikt over det totale samarbeid som gjøres mellom Forsvaret og kommunen. Det er med varierende motiv og nytteeffekt. Noen ganger føler vi at Forsvarets ressurser blir utnyttet uten av vi får uttelling for dette. Det glemmes lett fra sivilbefolkningens side at Forsvaret har vært med på å betale for eksempel idrettshallen i kommunen.

Samarbeidet må være totalt.

- Turnover
  - Kontinuitet
  - Målsetting
  - Målgruppe: Soldater, befal, sivile i lokalbefolkningen
  - Avkobling, nye impulser. Innslag i sjefens time?
  - Åpen leir
  - Integrering
  - Sosialisering
  - Den komplette soldat, sosial mestring
-
- Intensjonsavtale
  - Forankring
  - Gjensidighet i uttrykk og initiativ for et kulturelt samarbeid i bunn.
  - Avdelingens egenart og infrastruktur påvirker intensjonsavtalens egenart. Stor forskjell på for eksempel Måselv og Bergen.

Trine Hinna, Forsvarsdepartementet

---

20. KONKLUSJON

Konklusjonene i dette kapittelet bygger på innleggene, presentasjonene, gruppeoppgavene, spørsmålene og debatten i løpet av konferansen.

Konferansen var enig i at dette var et viktig skritt i riktig retning innen det sivilt-militære kultursamarbeidet. Det ble pekt på den signaleffekt som blir gitt ved at de to departementenes statssekretærer engasjerer seg i dette arbeidet. Forankring i ledelsen både på militær og sivil side er også et avgjørende moment for at arbeidet skal lykkes. Dette kom fram både under presentasjon av pågående kultursamarbeidsprosjekter, gjennom debatten og gjennom gruppearbeidet.

Det ble lagt stor vekt på å kartlegge soldatenes interesse - og behov for kultur. Tidlig i planleggingsfasen gikk det ut en oppfordring fra Landsutvalget for Tillitsvalgte/ sekretariatet om at soldatene skulle gi tilbakemelding om hvilke ønsker og behov de faktisk har. Det var dårlig respons på denne oppfordringen, hvilket *kan* være et uttrykk for manglende interesse. Utfordringen da er å *gjøre* soldatene interesserte. Vekke dem kulturelt. Det viktigste er at deltakelsen er lystbetont. Problemet er at mange på forhånd ikke vet hva de går glipp av. Derfor ble det foreslått å *beordre* dem til kulturelle aktiviteter, hvilket ble kontant nedstemt fra salen. Det var imidlertid større enighet om at kultur kan legges inn i dagens tjeneste. Et slikt grep er svært sjefsavhengig, og igjen er vi tilbake til momentet om forankring i ledelsen.

Det store spørsmålet er hvordan man skal lykkes i å gjøre ungdommer interesserte i å tilbringe et par timer i f. eks. teater i stedet for å slenge seg ned på senga etter dagens tjeneste. ”Big Brother”, cola og snacs ble brukt av mange for å beskrive en rekke noe soldaters noe mangelfulle finkulturelle engasjement.

Representanter for de vernepliktige etterlyste idretten som tema under konferansen. Vi ønsket ikke å gjøre idretten til et sentralt tema denne gang, fordi dette tema er stort nok til en konferanse i seg selv.

I kapittel 14 ble det pekt på noen av de problemer som kan oppstå i forbindelse med aktiv deltakelse på kultursiden. Det er et problem når sentrale utøvere er på øvelse eller har dimittert når resten av laget eller gruppa skal i ilden. Her ligger det store utfordringer for dem som skal føre dette arbeidet videre!

Kulturinstitusjonene og –organisasjonene har en rekke tilbud som Forsvaret og kommunene kan benytte seg av. Gjennom konferansen fikk vi kjennskap til og kunnskap om en del store aktører i norsk kulturliv. Flere av disse kom med konkrete forslag til samarbeid.

Statssekretær Øystein Singaas i Forsvarsdepartementet framhevet at soldatene sitter inne med mye verdifull kompetanse når de møter til førstegangstjenesten. Dette fikk vi også oppleve i

praksis gjennom flotte opptredener hvor soldater stod for underholdningen. Det dreier seg altså ikke utelukkende om hvordan soldater og sivile ungdommer skal bli underholdt, men også hvordan de kan tilføre noe på den kulturelle arena.

Statssekretær Roger Ingebrigtsen i Kulturdepartementet advarte mot å sammenligne seg for mye med de stedene hvor dette arbeidet er godt i gang. Det er viktig å starte opp arbeidet ut fra egne forutsetninger og ressurser.

Kontinuitet ble også nevnt som et viktig moment for at arbeidet skal vedvare. I Forsvaret er det ofte utskifting av personell, og den kontakten en har bygget opp kan lett forsvinne.

Det er et faktum at det er en viss skjevhet i arbeidsfordelingen i samarbeidet. Dette kan reguleres gjennom samarbeidsavtalen mellom Forsvaret og kommunen. Gjennom gruppeopp gavene ble det utarbeidet forslag til innholdet i en intensjonsavtale.

Grovt kan de viktigste momentene for et vellykket samarbeid summeres opp i følgende punkter (nedtegnet i vilkårlig rekkefølge):

- ✓ **forankring i ledelsen**
- ✓ **kontinuitet**
- ✓ **kontaktpersoner**
- ✓ **målgruppens behov**
- ✓ **rettferdig ressursfordeling**

Vi ønsker alle lykke til i det videre arbeidet, og gjentar oppfordringen fra Lars Hauge om ikke å vente på at andre skal ta initiativet til det første møtet!

DELTAKERLISTE

Etternavn	Fornavn	Stilling/tittel	Avd/institusjon
Amundsen	Peder	Dragon/HTV	Søndenfjeldske dragonregiment
Arntsen	Øyvind	Løytnant/Veloff	Olavsvern orlogsstasjon
Bakke	Tove	Rådgiver	Norsk kulturråd
Bartnes	Anja	Løytnant/Veloff	Karljohansvern orlogsstasjon
Beck	Viggo	Kaptein/Veloff	Ørland hovedflystasjon
Berg	Kenneth	Korporal/HTV	Ørland hovedflystasjon
Berglund	Ann	Markedskonsulent	Riksteatret
Bigset	Kari	Sosionom	Søndenfjeldske dragonregiment
Blindheim	Hilde	Kulturleder	Laksevåg kulturkontor
Blixrud	Trine Hild	Teaterfagl. Konsulent	Hålogaland Amatørteaterselskap
Broch	Tine	Rådgiver	Kulturdepartementet
Christiansen	Tom	Major	FO/P/Velferds- og vernepliktavd
Dahlberg	Britt	Sosialkonsulent	Setermoen garnison
Dahlen	Magnus	Menig/HTV	Sambandsregimentet
Djuve	Pål	Generalsekretær	Folkeakademiens landforbund
Dybvik	Stein	Kultursjef	Harstad kommune
Eggum	Jan A.	Kontorsjef	FO/P/Velferds- og vernepliktavd
Eilertsen	Jens Harald	Konst. Leder	Nordnorsk Kulturråd
Emilsen	Olav	Kaptein/NK	Trenregimentet
Enge	Even	Underdirektør	Forsvarsdepartementet
Eriksen	Ståle	Kommandørkaptein/Sj adm	Haakonsvern orlogsstasjon
Fagerli	Vidar	Kaptein	Bardufoss hovedflystasjon
Finanger	Håvard	Korporal/HTV	Agder regiment
Finess	Mari	Seksjonsleder litteratur	Norsk kulturråd
Finnstø	Lene	Sosialkonsulent	Bardufoss hovedflystasjon
Fjuk	Tove	Markedskonsulent	Ullensaker kulturhus
Flasnes	Jostein	Major/sj P-avd	Skjold garnison
Fuglerud	Helge	Oberstløytnant	Ørland hovedflystasjon
Halvorsen	Stein	Kulturleder	Åmot kommune
Hanssen Posti	Svanhild	Dagl leder	Hålogaland amatørteaterselskap
Haug	Paul Andreas	Kapteinløytnant	Sjøforsvarsprest Nord-Norge
Hauge	Lars	Kulturkonsulent	Norkultur
Ringdal	Amund	ULM/LTF/R	Haakonsvern orlogsstasjon
Hertwig	Jan	Major	6. divisjon
Hinna	Trine	Førstekonsulent	Forsvarsdepartementet
Hole	Birger	Seniorrådgiver	Forsvarsdepartementet
Hove	Jon Oppedal	ULM/Vara HTV	Ramsund orlogsstasjon
Hovland	Steinar	Kultursjef	Elverum kommune
Høidal	Knut Espen	Major/regprest	Oppland regiment
Ilsaas	Olaf	Varaordfører	Åmot kommune
Ingebrigtsen	Roger	Statssekretær	Kulturdepartementet
Isdal	Maja	Kulturkonsulent	Porsanger kommune
Jackobsen	Tore Hennum	Rådgiver	Kulturdepartementet
Jensberg	Gunn	Prosjektleder	Forsvarsfamilier i Troms
Jensen	Ragnar	Virksomhetsleder	Ørland kommune
Johannesen	Christer	Oberstlt/Musikkinspektør	FO/P/Velferds –og vernepliktavd
Johansen	Werner	Kulturkonsulent	Andøy kommune
Johnsen	Arnt	Kaptein/Veloff	Agder regiment
Johnsen	Bjørnar	Major/Veloff	Heggelia regiment/DKN
Johnsen	Kenneth	Kaptein	Luftforsvarets skolesenter kjevik
Johnson	Nils	Teatersjef	Hålogaland teater
Jonassen	Aage	Oberst/Regimentssjef	Agder regiment
Jørstad	Kjersti	Sosialkurator	Sambandsregimentet
Kolaas	Tone	Konsulent	Lillehammer kommune
Lange	Thor Kristen	Sosialkonsulent	Luftforsvarets skolesenter Værnes
Larsen	Svein	Studierektor	Trenregimentet
Lorentzen	Bernt	ULM/LTF/S	Målselv kommune
Lunde	Jostein	Orlogskaptein	Ramsund orlogsstasjon
Løvhaug	Hans Olav	Kultursjef	Målselv kommune

Løvland	Torbjørn	Redaksjonssjef	Forsvarets forum
Moløkken	Unni	Produksjonsleder	Hedmark teater
Myrbekk	Ole	Oberstløytnant	Luftforsvarets skolesenter Værnes
Nordby	Kjetil	Menig	Trenregimentet
Nymo	Lars	Ordfører	Målselv kommune
Nyquist	Susanne	Hovedbibliotekar	FO/P/Velferds –og vernepliktsavd
Odden	May-Britt	Sosialkonsulent	Skjold garnison
Ohlgren	Håkon	Prosjektleder	MILLITT
Olsen	Ole Kristian	Korporal/HTV	Bardufoss hovedflystasjon
Olsen	Per Inge	Oberst	FO/P/Velferds –og vernepliktsavd
Omdal	Irene	Kontorleder	Norsk forfattersentrum
Oppsahl	Aleksander	Korporal/LFT	Setermoen garnison
Pedersen	Stig Bjarte	Løytnant/Veloff	Ramsund orlogsstasjon
Pedersen	Thor	Kaptein/Veloff	Setermoen garnison
Pettersen	Bjørnar	Ordfører	Tjeldsund kommune
Pettersen	Arvid	Skole- og kultursjef	Evje- og Hornnes kommune
Pettersen	Roy	Oberst/Stasjonssjef	Andøys flystasjon
Reitan	Liv Nagelsaker	Sosialkonsulent	Luftforsvarets skolesenter Værnes
Reymert	Per Kyrre	Avdelingsleder	Tromsø museum
Ropstad	Bjørn	Ordfører	Evje- og Hornnes kommune
Rygg	Christian	Korporal/HTV	Heggelia garnison
Sekkelsten	Ådne	Formidlingsleder	Norsk scenekunstbruk
Senderud	Arve	Oberstløytnant/sj/HSBSØ	Sambandsregimentet
Singsaas	Øystein	Statssekretær	Forsvarsdepartementet
Skarderud	Lars	Kaptein/Veloff	Oppland regiment
Skinstad	Vibeke	Kulturkonsulent	Troms fylkeskommune
Sletten	Helge	Major	FO/P/Velferds –og vernepliktsavd
Smørødal	Kenneth	Løytnant/Veloff	Haakonsvern orlogsstasjon
Solbakken	Nils Petter	Konsulent	Heggelia garnison
Solerød	Lars W.	Menig/HTV/Inf BN2	Skjold garnison
Steinrud	Silje	ULM/Velfass	Olavsværn orlogsstasjon
Størseth	Torgrim	Fenrik/Veloff	Luftforsvarets stasjon Sørreisa
Søreng	Nelly	Fenrik/Veloff	Andøya flystasjon
Sørmeland	Cecilie	Korporal/HTV	Andøya flystasjon
Thirud	Ingeborg	Avdelingsleder	Statsens bibliotektilsyn
Unger	Morten	Oberstløytnant	FO/P/Velferds –og vernepliktsavd
Utsi	Per	Ombudsmann	Ombudsmann for Forsvaret
Vadholm	Erik	Kontorsjef	Akershus fylkeskommune
Vandvik	Tone	Utviklingsleder	Rikskonsertene
Vangli	Maj	Førstekonsulent	FO/P-kompetanseavdelingen
Vestli	Steinar	Informasjonskonsulent	Riksteatret
Viken	Jon Terje	Velferdsleder	Trenregimentet
Weltzien	Lisbeth	Kultursjef	Borre kommune
Waage	Are Shaw	Korporal/saksbehandler	LTF/S
Aak Sveinar	Dag	Avdelingsleder formidling	Riksutstillinger

PROGRAM

Onsdag 18. april

1230-1325	Lunsj
1330-1430	Åpning ved statssekretær Øystein Singsaas, FD
1430-1500	Administrative opplysninger m.m.
1515-1530	Vernepliktiges behov for -, og ønske om kultur
Kaffe	
1545-1800	Riksteatret Riksutstillinger Rikskonsertene Hålogaland teater
1830-2000	Middag
Etter middag	Kulturinnslag

Torsdag 19. april

0830-1045	Folkeakademiens Landsforbund Hålogaland amatørteaterselskap Nord-Norsk kulturråd Norsk scenekunstbruk
Kaffe	
1100-1130	”Kick-off”
1140-1240	Lunsj
1245-1445	Siv/mil kultursamarbeid i dag, ved Forsvarets overkommando. Presentasjon av prosjekter
1445-1645	Debatt
Kaffe/kake	
1700-1830	Gruppearbeid
1830-1900	Innlevering av gruppearbeid
2000	Festmiddag m.m.

Fredag 20. april

0830-1115	PRESENTASJON AV GRUPPEARBEID/DEBATT
1130-1215	Avslutning / oppsummering, ved statssekretær Roger Ingebrigtsen, KD
Lunsj/avreise	